

Μια ευκαιρία για ένα καλύτερο μέλλον

Πρόγραμμα υποστηριζόμενης
διαβίωσης για την προστασία
των ασυνόδευτων παιδιών

Νοέμβριος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ	6
1. Προγράμματα Παιδικής Προστασίας της IRC στην Ελλάδα και στον κόσμο	7
2. Ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα	8
3. Δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών	10
4. Πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για ασυνόδευτα παιδιά	12
α. Οφέλη του προγράμματος	13
β. Προκλήσεις στην υλοποίηση του προγράμματος στην Ελλάδα	14
γ. Πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης που υλοποιεί η IRC	16
δ. Πιλοτικό πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά που διαβιούν σε ιδρυματικού τύπου δομές φιλοξενίας.	18
5. Ευρωπαϊκή ευθύνη για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών	19
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	20
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	21

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Τα ασυνόδευτα παιδιά-πρόσφυγες έχουν χωριστεί από τους γονείς ή άλλους νόμιμους κηδεμόνες τους, όπως άλλοι ενήλικοι συγγενείς, και ταξιδεύουν μόνο τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα παιδιά-πρόσφυγες αποτελούν μία από τις πλέον ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Έχουν πολύπλευρες ανάγκες και θα πρέπει να τους διασφαλίζεται ένα ασφαλές και σταθερό περιβάλλον, διαμορφωμένο με τρόπο που να εξυπηρετεί τις ανάγκες τους, και να τους εξασφαλίζει πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση. Στα παιδιά-πρόσφυγες εντάσσονται και τα ασυνόδευτα παιδιά, δηλαδή τα παιδιά «τα οποία ζουν μακριά και από τους δύο γονείς ή άλλους συγγενείς και για τα οποία δεν φροντίζει κανένας ενήλικας που, βάσει του νόμου ή του εθιμικού δικαίου είναι υπεύθυνος για αυτά».¹ Τα ασυνόδευτα παιδιά εκτίθενται σε ιδιαιτέρως αυξημένους κινδύνους βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης. Ως εκ τούτου, χρειάζονται κατάλληλες υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της ταυτοποίησης και καταγραφής, της επιτροπείας και της νομικής εκπροσώπησης, και της πρόσβασης σε δομές ασφαλούς φιλοξενίας και εξατομικευμένης φροντίδας.²

Στις 15 Οκτωβρίου 2021, υπήρχαν 2.159 ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, που στην πλειοψηφία τους ήταν αγόρια ηλικίας άνω των 16 ετών.³ Από το 2016 έχουν γίνει παραπομπές σε δομές φιλοξενίας για περισσότερα από 37.000 ασυνόδευτα παιδιά.⁴ Αυτός ο αριθμός από μόνος του, καταδεικνύει το μέγεθος των αναγκών και τις πολλές προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η χώρα στην προσπάθεια να καλύψει τις άμεσες ανάγκες της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας. Επιπλέον, σε ολόκληρη την Ευρώπη, περισσότερα από 18.000 ασυνόδευτα παιδιά και έφηβοι πρόσφυγες εξαφανίστηκαν από κρατικά ιδρύματα μεταξύ 2018 και 2020,⁵ εκ των οποίων 2.118 από ελληνικά κρατικά ιδρύματα, αποδεικνύοντας με έναν ακόμα τρόπο, το μέγεθος του προβλήματος λόγω της ευαλωτότητάς τους, αλλά και τους αυξημένους κινδύνους με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπα.⁶

Η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη να διαχειριστεί το εύρος και την ποικιλομορφία των αναγκών που δημιουργήθηκαν με την έλευση των ασυνόδευτων παιδιών το 2015-2016. Δεν υπήρχαν κατάλληλες δομές φιλοξενίας, οι οποίες να συνάδουν με τα συμφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα χιλιάδες παιδιά, είτε να στερούνται μακροχρόνιας στέγασης και να αναγκάζονται να μετακινούνται από δομή σε δομή, είτε να διαβιούν σε επισφαλείς συνθήκες, να είναι άστεγα ή ακόμα και να τελούν υπό κράτηση. Από τη στιγμή της άφιξής τους στη χώρα, τα ασυνόδευτα παιδιά θα έπρεπε αυτόματα να λαμβάνουν όλες τις βασικές υπηρεσίες, με κύριο κριτήριο την προστασία τους. Δυστυχώς όμως, συχνά εξακολουθούν να βρίσκονται σε κίν-

δυνο, λόγω των ανεπαρκών υπηρεσιών πρώτης υποδοχής, ταυτοποίησης και καταγραφής, καθώς και λόγω της έλλειψης εντεταλμένων επιτρόπων. Εάν τα παιδιά κατά την διαδικασία ταυτοποίησής τους, δεν αναγνωριστούν επίσημα ως παιδιά, λαμβάνουν τις υπηρεσίες που είναι προσαρμοσμένες για τον ενήλικο πληθυσμό, με αποτέλεσμα πολλές φορές να αναγκάζονται να ζήσουν με άγνωστους ενήλικες, ή/και σε επισφαλείς συνθήκες στέγασης. Αποκλείονται λοιπόν από όλες τις υπηρεσίες και τα δικαιώματα που θα έπρεπε να έχουν ως παιδιά.

Το Νοέμβριο του 2019, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας προέβη σε δημόσια δέσμευση για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών μέσω του προγράμματος «Κανένα παιδί μόνο»,⁷ σε μια περίοδο που υπήρχαν περισσότερα από 5.000 ασυνόδευτα παιδιά στη χώρα.⁸ Έκτοτε, η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντικές βελτιώσεις στο κομμάτι της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, ιδίως στην υλοποίηση προγραμμάτων στέγασης και φροντίδας, με υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους. Σημαντικές εξελίξεις αποτελούν:

η νομική κατάργηση της «προστατευτικής κράτησης» για τα ασυνόδευτα παιδιά⁹ και η σταδιακή κατάργηση των «ασφαλών ζωνών» και των ξενοδοχείων ως δομών φιλοξενίας παιδιών. Ιδιαίτερα, η υλοποίηση του καινοτόμου για τα ελληνικά δεδομένα προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης, συνέβαλε σε μια στροφή από την ιδρυματικού τύπου φροντίδα σε μία πιο ολιστική, αλλά ταυτόχρονα εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών, η οποία έχει και ως απώτερο στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων των παι-

διών, ούτως ώστε στην ενηλικίωσή τους να έχουν αποκτήσει αυτονομία. Ωστόσο, παρά τις ευηρόδεκτες αυτές εξελίξεις, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά κενά στο κομμάτι της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών.

Η ασφάλεια και η συνολική υποστήριξη των ασυνόδευτων παιδιών αποτελούν κοινή ευθύνη της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως μέρος της ευρύτερης πολιτικής για τους πρόσφυγες, σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές αξίες και την Ευρωπαϊκή νομοθεσία. Περισσότερα από 1.000 παιδιά μετεγκαταστάθηκαν από την Ελλάδα σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες τους τελευταίους 18 μήνες,¹⁰ και αυτό συνιστά μια έμπρακτη εκδήλωση αλληλεγγύης. Ταυτόχρονα, η μείωση του αριθμού των ασυνόδευτων παιδιών διευκόλυνε το ελληνικό κράτος να προστατεύσει πιο αποτελεσματικά τα παιδιά τα οποία παρέμειναν στην επικράτειά του. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να γίνουν ακόμα περισσότερα. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εκπληρώσουν επείγοντως τις δεσμεύσεις τους για τη μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών και να θέσουν στο επίκεντρο, και ως υψίστης σημασίας, την οικογενειακή ενότητα, επιτρέποντας έτσι σε όλα τα παιδιά που οι οικογένειές τους βρίσκονται σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, να επανενωθούν μαζί τους. Δυστυχώς,

“**Εδώ, τα πάντα είναι δύσκολα. Για όλους, αλλά ιδιαίτερα για τα παιδιά-πρόσφυγες σαν εμένα**”

Ahmed*, 16 ετών, ασυνόδευτο παιδί από το Αφγανιστάν, που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

➤ Τα ασυνόδευτα παιδιά αναγκάζονται συχνά να κάνουν επικίνδυνα ταξίδια για να επανενωθούν με την οικογένειά τους στην Ευρώπη.

το 2020, τα $\frac{3}{4}$ του συνόλου των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα απορρίφθηκαν από άλλες χώρες της ΕΕ.¹¹

Η IRC παρέχει υπηρεσίες παιδικής προστασίας σε αιτούντες/ούσες άσυλο, πρόσφυγες/ίσες και μετανάστες/τριες στην Ελλάδα από το 2016. Με βάση αυτή την εμπειρία, καθώς και την αντίστοιχη εμπειρία μας από τα προγράμματα παιδικής προστασίας στον υπόλοιπο κόσμο, πιστεύουμε ότι βιώσιμες λύσεις που καλύπτουν τις ανάγκες και προστατεύουν τα δικαιώματα των ασυνόδευτων παιδιών πρέπει να υιοθετηθούν ή/και να υποστηριχθούν. Σε αυτές περιλαμβάνονται: η άμεση επανένωση για τα παιδιά των οποίων η οικογένεια βρίσκεται σε άλλα σημεία της Ευρώπης, η εθελοντική μετεγκατάσταση σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, ιδανικά μέσω ενός μόνιμου μηχανισμού μετεγκατάστασης, η ενίσχυση του προγράμματος αναδοχής για παιδιά μικρότερης ηλικίας και το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά ηλικίας άνω των 16 ετών.

Το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης, είναι ένα προστατευτικό μοντέλο φιλοξενίας και ολιστικής εξασφάλισης φροντίδας για εφήβους που έχουν ήδη αποκτήσει κάποιες βασικές δεξιότητες αυτονομίας. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, πάνω από το 90% των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα είναι άνω των 14 ετών, και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι άνω των 16 ετών. Καθίσταται λοιπόν προφανής η αξία του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης. Ωστόσο, πρέπει να καλυφθούν σημαντικά κενά, ούτως ώστε να μπορέσει αυτό το καινοτόμο μοντέλο να αξιοποιηθεί πλήρως και να βοηθήσει όσο το δυνατόν περισσότερο, τα ασυνόδευτα παιδιά να μεταβούν ομαλά στην ενήλικη ζωή και να ενταχθούν στην κοινωνία. Συγκεκριμένα, το ελληνικό κράτος πρέπει να διευθετήσει τα ζητήματα που επηρεάζουν την πρόσβαση των παιδιών στη διαδικασία ασύλου, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, καθώς και την εφαρμογή του νόμου της επιτροπείας.

“Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου το ταξίδι προς την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών δεν τελειώνει με την είσοδό τους στην Ελλάδα, αλλά ξεκινάει ξανά ένας άλλος δύσκολος αγώνας επιβίωσης. Κατά την είσοδό τους στην Ελλάδα, ενδέχεται να στερηθούν τη στέγη, να παραμένουν υπό κράτηση σε αστυνομικά τμήματα για μεγάλο χρονικό διάστημα, να ζουν σε επισφαλείς συνθήκες, όπως καταυλισμούς προσφύγων με ενήλικες. Συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, σε εκπαίδευση και στα βασικά αγαθά που η κοινωνία θα πρέπει να παρέχει σε κάθε παιδί.”

Μαρίνα Θεοδώρου, Κοινωνική Λειτουργός της IRC, σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι να επισημάνει την ανάγκη να βρεθούν μόνιμες και βιώσιμες λύσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά. Αυτές περιλαμβάνουν την οικογενειακή επανένωση για τα παιδιά των οποίων η οικογένεια βρίσκεται σε άλλα σημεία της Ευρώπης, η μετεγκατάσταση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η ενίσχυση της αναδοχής για μικρότερα παιδιά και το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά ηλικίας άνω των 16 ετών.

Η μεγάλης κλίμακας ιδρυματικού τύπου φροντίδα αναγνωρίζεται πλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο, ως μία από τις κύριες αιτίες εμφάνισης συμπτωμάτων παραμέλησης και συναισθηματικής ή/και ψυχολογικής κατάπτωσης των παιδιών.¹² Η ασφαλής και ηλικιακά κατάλληλη φροντίδα εκτός ιδρυμάτων είναι καίριας σημασίας, προκειμένου τα ασυνόδευτα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να αισθανθούν ασφάλεια και υποστήριξη, και να ενταχθούν στο νέο κοινωνικό πλαίσιο που βρίσκονται.

Δεδομένου ότι η συντριπτική πλειονότητα των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα είναι άνω των 16 ετών, η παρούσα έκθεση παρουσιάζει το μοντέλο της υποστηριζόμενης διαβίωσης ως μια σημαντικότερη μορφή στέγασης για εφήβους 16–18 ετών. Η έκθεση αυτή περιγράφει τα θετικά του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης, ενώ ταυτόχρονα αναφέρεται και στις πολλαπλές προκλήσεις, όσον αφορά την υλοποίηση του μοντέλου αυτού στην Ελλάδα. Τέλος, καταδεικνύει πως για να αξιοποιηθεί στο έπακρο αυτό το μοντέλο προστασίας, πρέπει να διασφαλιστεί μια μακροπρόθεσμη και βιώσιμη χρηματοδότηση για την υποστηριζόμενη διαβίωση και να αντιμετωπιστούν οι σοβαρές ελλείψεις που σχετίζονται με τη διαδικασία ασύλου, την επιτροπεία, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση.

Οι αυξημένες αφίξεις προσφύγων στην Ελλάδα το 2015–2016 ανέδειξαν τα κενά στο ευρύτερο σύστημα παιδικής προστασίας της χώρας και ανάγκασαν το ελληνικό κράτος να λάβει άμεσα μέτρα. Μία από τις βασικές προκλήσεις ήταν η έλλειψη κατάλληλων δομών φιλοξενίας, η οποία άφηνε εντελώς εκτεθειμένα σε σοβαρούς κινδύνους τα ασυνόδευτα παιδιά. Τα μέτρα που αποφασίστηκαν τελικά για την προστασία αυτών των παιδιών κατέληξαν σε ένα καλύτερο σύστημα προστασίας, προς όφελος όλων των παιδιών στη χώρα. Ενδεικτικές περιπτώσεις αποτελούν η επικύρωση της νομοθεσίας για την υιοθεσία, την ανάδοχη φροντίδα, το πρόγραμμα της υποστηριζόμενης διαβίωσης

και την επιτροπεία το 2018.¹³ Παρόλα αυτά, οι σχετικοί νόμοι δεν έχουν τεθεί ακόμα σε πλήρη εφαρμογή, κάτι που είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου να διασφαλιστούν πλήρως τα δικαιώματα των παιδιών και μια ευκαιρία για ένα καλύτερο μέλλον.

Παρότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την κάλυψη των κενών στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών τα τελευταία έξι χρόνια, σημαντικά εμπόδια εξακολουθούν να παραμένουν. Σήμερα όμως, η Ελλάδα έχει φτάσει στο σημείο όπου οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι λήπτες αποφάσεων μπορούν να σχεδιάσουν καλύτερα το μέλλον, όχι μόνο των ασυνόδευτων παιδιών, αλλά και όλων των παιδιών που χρειάζονται προστασία. Ταυτόχρονα, η ευθύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι σε αυτά τα παιδιά παραμένει ζωτικής σημασίας. Πρώτον όσον αφορά την κεντρική θέση που πρέπει να έχει η οικογενειακή ενότητα στις πολιτικές για το άσυλο, καθώς και την τήρηση και επέκταση των δεσμεύσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών από την Ελλάδα.

Η ενότητα 1 της παρούσας έκθεσης περιγράφει τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας που παρέχει η IRC στην Ελλάδα και ανά τον κόσμο. Η ενότητα 2 περιγράφει συνοπτικά το πλαίσιο για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα, ενώ η ενότητα 3 εξετάζει όλες τις μορφές στέγασης που παρέχονται από το 2016. Η ενότητα 4 περιγράφει το πλαίσιο λειτουργίας του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης στην Ελλάδα και αναλύει τα οφέλη και τις προκλήσεις. Αυτή η ενότητα παρέχει επίσης πληροφορίες και δεδομένα για τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης που διαχειρίζεται η IRC. Τέλος, υπογραμμίζει τη θετική επίδραση που είχε η παρουσία των ασυνόδευτων παιδιών στη βελτίωση του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα, συμβάλλοντας, μεταξύ άλλων, στην ίδρυση του πιλοτικού προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά χωρίς γονική μέριμνα, που βρίσκονται σε ιδρυματικού τύπου δομές φιλοξενίας. Η ενότητα 5 υπογραμμίζει την Ευρωπαϊκή ευθύνη για τα ασυνόδευτα παιδιά και τονίζει τη σημασία της οικογενειακής επανένωσης καθώς και της εθελοντικής μετεγκατάστασης.

Τέλος, η έκθεση παρέχει συστάσεις προς την ελληνική κυβέρνηση, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ για τη βελτίωση της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, με βάση την προγραμματική εμπειρία της IRC, τις καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και τις γνώμες των ίδιων των παιδιών, όσον αφορά τις δομές εναλλακτικής στέγασης και φροντίδας.

Μεθοδολογία της έκθεσης

Τα πορίσματα της παρούσας έκθεσης βασίζονται σε ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την IRC σε διάστημα 10 μηνών, από τον Δεκέμβριο του 2020 έως τον Σεπτέμβριο του 2021.

Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με ασυνόδευτα παιδιά που ζουν σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά που η ζωή τους επηρεάζεται άμεσα από εθνικές πολιτικές αποφάσεις μπορούν να μοιραστούν την εμπειρία τους και να επηρεάσουν τον σχεδιασμό του προγράμματος και τις συστάσεις πολιτικής. Πραγματοποιήθηκαν επίσης συνεντεύξεις με το προσωπικό που εργάζεται σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης που διαχειρίζεται η IRC και άλλες ΜΚΟ, καθώς και με εκπροσώπους της Ειδικής Γραμματείας για την Προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και της Διεύθυνσης Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Η IRC συγκέντρωσε ποιοτικά δεδομένα για τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης που λειτουργούν στην Ελλάδα, τόσο από την IRC όσο και από άλλες ΜΚΟ, μεταξύ Δεκεμβρίου 2020 και Σεπτεμβρίου 2021. Διεξήχθησαν ημι-δομημένες ατομικές συνεντεύξεις με 18 άτομα, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν δημόσιοι υπάλληλοι, προσωπικό που εργάζεται σε ΜΚΟ και πέντε παιδιά που ζούσαν σε διαμερίσματα της IRC. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα ελληνικά, τα αγγλικά ή στη μητρική γλώσσα των ατόμων με διερμηνεία, με σεβασμό προς το φύλο και την κουλτούρα πολιτισμού τους. Όλοι οι ερωτηθέντες παρέιχαν προφορική ή γραπτή συγκατάθεση, ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας, για τον εθελοντικό χαρακτήρα της συνέντευξης και ότι μπορούσαν να αρνηθούν να συμμετάσχουν στη συνέντευξη, να αρνηθούν να απαντήσουν σε τυχόν ερωτήσεις ή να τερματίσουν τη συνέντευξη ανά πάσα στιγμή. Τα ονόματα των παιδιών που ερωτήθηκαν αντικαταστάθηκαν από ψευδώνυμα, για την προστασία των προσωπικών δεδομένων τους.

Οι πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την παρούσα έκθεση προήλθαν επίσης από τις τριμηνιαίες έρευνες που διεξήχθησαν σε παιδιά που διέμεναν σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC, με στόχο να αντιληφθούμε αν είναι όντως ικανοποιημένα από το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες που παρέχονται εντός του πλαισίου αυτού, και από τα γενικά στοιχεία που συλλέγονται από το τμήμα παρακολούθησης και αξιολόγησης της IRC, με πλήρη σεβασμό στην προστασία των προσωπικών δεδομένων. Η IRC πιστεύει ότι η ενεργή συμμετοχή των παιδιών είναι καίριας σημασίας για να διασφαλιστεί ότι συμμετέχουν άμεσα στην άσκηση επιρροής στις προγραμματικές αποφάσεις και τις αλλαγές πολιτικής.

Προγράμματα παιδικής προστασίας της IRC στην Ελλάδα και στον κόσμο

Η IRC έχει μακρόχρονη εμπειρία στην παιδική προστασία στην Ελλάδα και ανά τον κόσμο. Τα προγράμματα παιδικής προστασίας της IRC προσφέρουν ασφάλεια και φροντίδα στα παιδιά και τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους, ιδανικά σε ένα οικογενειακό περιβάλλον που προάγει τη σωματική, κοινωνική, συναισθηματική, γνωστική και οικονομική ευεξία. Για να επιτευχθεί αυτό, συνεργαζόμαστε στενά με τους κοινωνικούς λειτουργούς, τις οικογένειες, τις κοινότητες, την κοινωνία των πολιτών, μη κυβερνητικές οργανώσεις και κρατικές υπηρεσίες, καθώς και με τα ίδια τα παιδιά, προκειμένου να διασφαλίσουμε τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όλα όσα κάνουμε υποστηρίζονται από διεξοδική έρευνα και αξιολόγηση και η IRC συμμετέχει σε παγκόσμιες συζητήσεις σχετικά με τις αποτελεσματικές πρακτικές παιδικής προστασίας.

Για να επιτευχθεί αλλαγή στη ζωή των παιδιών, η IRC υιοθετεί τρεις βασικές προσεγγίσεις: άμεση προστασία, δημιουργία προστατευτικού περιβάλλοντος στο σπίτι και συστήματα ενίσχυσης της κοινότητας. Η IRC συμμετέχει στον συντονισμό του *Global Child Protection Case Management Task Force* και του *Global Task Force for Unaccompanied and Separated Children*. Η μονάδα παιδικής προστασίας της IRC έχει αναπτύξει πολυάριθμα εργαλεία διαχείρισης περιστατικών και εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται σε όλο τον κόσμο, σε διαφορετικά περιβάλλοντα.¹⁴

Στην Ελλάδα, η IRC υλοποιεί προγράμματα παιδικής προστασίας από το 2016 και σήμερα απασχολεί στα προγράμματα παιδικής προστασίας περίπου 45 επαγγελματίες. Από το 2016 έως το 2018, η IRC υποστήριξε πάνω από 400 ευάλωτα ασυνόδευτα παιδιά μέσω δύο «ασφαλών ζωνών» σε καταυλισμούς προσφύγων στην Αθήνα και τη Βόρεια Ελλάδα. Επιπλέον, προσφέραμε υπηρεσίες προστασίας σε περισσότερα από 1.000 ευάλωτα παιδιά και υποστηρίξαμε εντός «*Safe Healing and Learning Spaces*» περισσότερα από 12.000 παιδιά,¹⁵ σε τέσσερις καταυλισμούς προσφύγων.

Τον Αύγουστο του 2019, σε συνεργασία με την UNICEF, η IRC άρχισε να λειτουργεί πέντε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης με 20 θέσεις, για ασυνόδευτα παιδιά στην Αθήνα. Η IRC καθιέρωσε εσωτερικούς κανονισμούς και συγκεκριμένες διαδικασίες, όπως κανόνες λειτουργίας και καθοδηγητικά σημειώματα για τους κοινωνικούς λειτουργούς, ενώ παράλληλα με άλλους φορείς, την UNICEF, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ)¹⁶ και τη Μονάδα Ασυνόδευτων Παιδιών της Διεύθυνσης Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, συνέβαλε στην ανάπτυξη τυποποιημένων διαδικασιών λειτουργίας (SOPs) που δημοσιεύτηκαν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων τον Δεκέμβριο του 2019.¹⁷ Επί του παρόντος, η IRC λειτουργεί 14 διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης στην Αθήνα με δυνατότητα φιλοξενίας 55 ασυνόδευτων παιδιών και στους επόμενους μήνες πρόκειται να προστεθεί ένα ακόμη διαμέρισμα. Με βάση αυτή την εμπειρία της, η IRC επιλέχθηκε να αναλάβει την υλοποίηση της πρώτης μονάδας διαμερισμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά που ζουν χωρίς γονική μέριμνα, σε ιδρυματικού τύπου δομές φιλοξενίας.

Επιπλέον, από τον Σεπτέμβριο του 2020, η IRC υποστηρίζει, με χρηματοδότηση από την UNICEF, ευάλωτα παιδιά και τους γονείς τους στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Λέσβου, μέσω της επικοινωνίας, της παροχής πληροφοριών και της εξατομικευμένης διαχείρισης περιστατικών, καθώς και μέσω δραστηριοτήτων παιχνιδιού και μάθησης. Η IRC λειτουργεί επίσης έναν «χώρο φιλικό προς το παιδί» και έναν «χώρο μητέρας & μωρού» στη Λέσβο.

Η IRC διαδραματίζει καίριο ρόλο στην προστασία παιδιών-προσφύγων στην Ελλάδα. Έχει διοργανώσει εκπαιδεύσεις με θεματικές όπως η αποτελεσματική επικοινωνία με τα παιδιά και οι διαδικασίες διαχείρισης περιστατικών και έχει παράσχει καθοδήγηση και επίβλεψη σε 200 επαγγελματίες διαφορετικών ειδικοτήτων σε όλη την Ελλάδα. Σε συνεργασία με τη ΜΚΟ Φάρος, έχουμε υποστηρίξει άστεγα ασυνόδευτα παιδιά στην Αθήνα μέσω της παροχής επιτόπιας βοήθειας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και κάλυψης των βασικών αναγκών τους, και έχουμε συνεργαστεί με τη ΜΚΟ METAδραση για την υλοποίηση του προγράμματος προσωρινής επιτροπείας και ανάδοχης φροντίδας.

Ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα

Τα παιδιά-πρόσφυγες είναι μεταξύ των πλέον ευάλωτων ομάδων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, και, ως εκ τούτου, διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο έκθεσης σε περιστατικά βίας, κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης και κράτησης,¹⁸ είτε βρίσκονται σε κάποιον καταυλισμό ή άλλη δομή προσωρινής φιλοξενίας, είτε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους.¹⁹

“Υπάρχει, ωστόσο, και μία πληγή του Προσφυγικού που μπορούμε να κλείσουμε αμέσως και μόνοι μας. Μας το επιβάλλει ο πολιτισμός, η ανθρωπιά, η ευαισθησία, η ίδια η παράδοσή μας. Μιλώ για την προστασία των ανήλικων παιδιών που βρέθηκαν εδώ ασυνόδευτα. Χωρίς κανέναν δίπλα τους και χωρίς ελπίδα μπροστά τους. Δεν πρέπει να τα αφήσουμε να καθούν μέσα στην εκμετάλλευση και στο έγκλημα. Οι μικρές ψυχές του κόσμου δεν μπορεί να γίνονται θύματα των ενόχων του κόσμου. Γι’ αυτό και αναλαμβάνω προσωπικά την υπόθεσή τους, συγκεντρώνοντας όλες τις σχετικές αρμοδιότητες στο Γραφείο του Πρωθυπουργού.”

Κυριάκος Μητσοτάκης, Πρωθυπουργός Ελλάδας, 23 Νοεμβρίου 2019²⁰

Στην Ελλάδα, στις 15 Οκτωβρίου 2021, υπήρχαν 2.159 ασυνόδευτα παιδιά²¹ που διέμεναν σε διαφορετικού τύπου δομές, λαμβάνοντας διαφορετικά επίπεδα προστασίας και υποστήριξης. Ο αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών στη χώρα μειώθηκε σημαντικά τα τελευταία δύο χρόνια (ΓΡΑΦΗΜΑ 1), κυρίως λόγω της μετεγκατάστασης από την Ελλάδα σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και στη γενικότερη μείωση των αφίξεων προσφύγων κατά τα τελευταία 2 έτη (ΓΡΑΦΗΜΑ 2). Επιπλέον, λόγω της μείωσης στον αριθμό των ασυνόδευτων παιδιών, έγινε εφικτή η σταδιακή κατάργηση των ακατάλληλων μορφών στέγασης και η γενικότερη υποστήριξή τους.

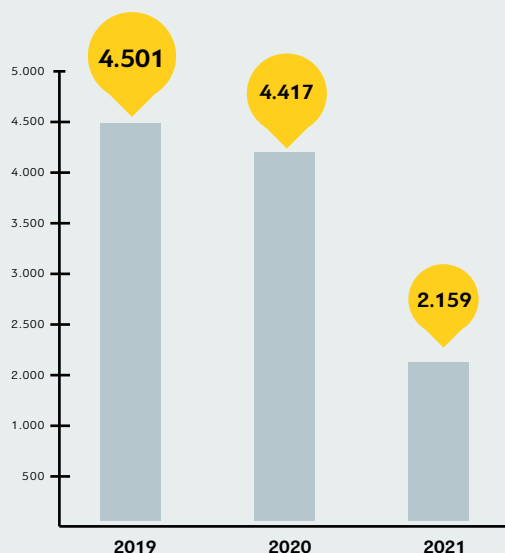
Στις 15 Οκτωβρίου 2021, περισσότερα από τα ¾ των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα (1.747 από τα 2.159) ζούσαν σε δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας, και πιο συγκεκριμένα σε ξενώνες και διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης. Ωστόσο, περίπου ένα στα δέκα (238) ζούσαν σε «ασφαλείς ζώνες» εντός καταυλισμών και κάποια ακόμα σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στα νησιά (ΓΡΑΦΗΜΑ 3). Ταυτόχρονα, παρά την νομική κατάργηση της «προστατευτικής κράτησης», στις 23 Σεπτεμβρίου 2021, υπήρχαν 50 ασυνόδευτα παιδιά σε κράτηση στο ΚΥΤ Φυλακίου.²²

Μολονότι το κρίσιμο κενό στην πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών σε ασφαλή στέγαση έχει αντιμετωπισθεί σε μεγάλο βαθμό, υπάρχουν ακόμη ελλείψεις στο κομμάτι της ευρύτερης προστασίας τους. Πολλά παιδιά εξακολουθούν να στερούνται βασικών δικαιωμάτων και υπηρεσιών, όπως η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, καθώς και σε υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης. Όλα αυτά επιδεινώνονται και από τις καθυστερήσεις στην εφαρμογή του μόνιμου εθνικού προγράμματος επιτροπείας για τα ασυνόδευτα παιδιά.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφέρει ότι κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να «απολαμβάνει ένα βιοτικό επίπεδο κατάλληλο για τη σωματική, διανοητική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού»²³ και θα πρέπει να «είναι σε θέση να μεγαλώνει σε οικογενειακό περιβάλλον».

Γράφημα 1

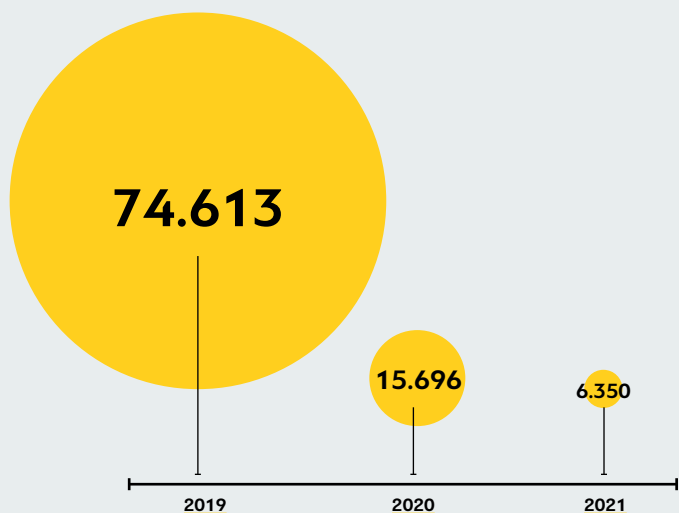
ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πηγή: Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα, ΕΚΚΑ, 15 Οκτωβρίου 2021

Γράφημα 2

ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πηγή: Υπαιθ Αρμστέια του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατάσταση Μεσογείου, Ελλάδα (11/10/2021)

λον σε μια ατμόσφαιρα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης».²⁴ Η οικογενειακή φροντίδα μέσω της αναδοχής μπορεί να προσφέρει ένα οικογενειακό περιβάλλον στα παιδιά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα παιδιά σε μικρότερες ηλικίες και τα παιδιά με προβλήματα υγείας, των οποίων οι ανάγκες δεν μπορούν να καλυφθούν σε άλλα πλαίσια. Το νομοθετικό πλαίσιο για την ανάδοξη φροντίδα εγκρίθηκε στην Ελλάδα το Μάιο του 2018,²⁵ αλλά καθώς τα ασυνόδευτα παιδιά δεν εγγράφονται ακόμη στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων,²⁶ η διαδικασία αντιστοίχισής τους με ανάδοχες οικογένειες είναι αδύνατη.

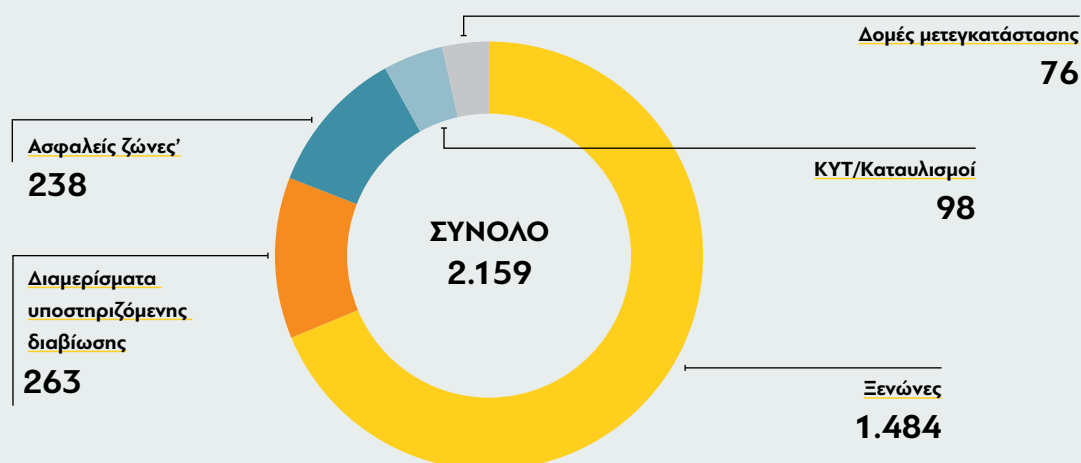
Η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (ΕΓΠΑΑ) καθιερώθηκε ως η αρμόδια αρχή για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών που αιτούνται άσυλο και των παιδιών-προσφύγων τον Φεβρουάριο του 2020,²⁷ και εντάχθηκε στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου το Νοέμβριο του ίδιου έτους.²⁸ Η Ειδική Γραμματεία έχει καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα. Ωστόσο, καθώς η παιδική προστασία εμπίπτει γενικά στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων,²⁹ η ευθύνη για την προστασία των παιδιών επιμερίζεται πλέον σε δύο Υπουργεία. Η έλλειψη ενιαίας αρχής για την προστασία όλων των παιδιών στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως καταγωγής, μπορεί να δημιουργήσει ζητήματα λόγω διαφορετικών πολιτικών αποφάσεων και προσεγγίσεων, επομένως πρέπει να διασφαλίζεται ο εντατικός συντονισμός μεταξύ των δύο Αρχών, ούτως ώστε να αποφευχθεί κάτι τέτοιο.

“ Η κατάσταση για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα έχει βελτιωθεί, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Τα παιδιά είναι παιδιά, ανεξαρτήτως της ιθαγένειας και του νομικού τους καθεστώτος. Απαιτείται ένα κοινό, χωρίς αποκλεισμούς και ολιστικό πλαίσιο προστασίας των παιδιών, ώστε να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά στην Ελλάδα έχουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. ”

Γαρυφαλλιά Τσιάρα, Υπεύθυνη Προγραμμάτων Παιδικής Προστασίας της IRC

Γράφημα 3

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΔΙΑΜΟΝΗΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2021

Πηγή: Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα, ΕΚΚΑ, 15 Οκτωβρίου 2021

Δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών

Οι αυξημένες αφίξεις προσφύγων στην Ελλάδα το 2015-2016 δημιούργησαν σοβαρές ανησυχίες για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών-προσφύγων, ιδίως λόγω της έλλειψης ασφαλών και προσαρμοσμένων στις αντίστοιχες ηλικιακές ανάγκες, δομών φιλοξενίας. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία ακατάλληλων δομών στέγασης, όπως οι «ασφαλείς ζώνες» στους καταυλισμούς προσφύγων στην ηπειρωτική Ελλάδα³⁰ και χώρων διαμονής σε ξενοδοχεία, ενώ πολλά παιδιά αναγκάστηκαν να παραμείνουν για παρατεταμένο χρονικό διάστημα υπό κράτηση.³¹ Τόσο οι «ασφαλείς ζώνες» όσο και τα ξενοδοχεία, υιοθετήθηκαν ως προσωρινά και έκτακτα μέτρα, έτσι ώστε τα ασυνόδευτα παιδιά να μην παραμείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε ΚΥΤ ή υπό κράτηση. Γενικότερα, αν και έχουν υπάρξει σημαντικές βελτιώσεις στο κομμάτι της παιδικής προστασίας για τα ασυνόδευτα παιδιά, όπως η νομική κατάργηση της κράτησης («προστατευτική κράτηση»), η δημιουργία διαμερισμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης και η σταδιακή κατάργηση των «ασφαλών ζωνών» και των ξενοδοχείων ως δομών φιλοξενίας – εξακολουθούν τα διαφορετικά είδη δομών να μην προστατεύουν επί της ουσίας πολλά από αυτά τα παιδιά, καθιστώντας την ασφάλειά τους ρωσικη ρουλέτα.

Στις 15 Οκτωβρίου 2021, 238 ασυνόδευτα παιδιά φιλοξενούνταν σε «ασφαλείς ζώνες» μέσα σε προσφυγικούς καταυλισμούς, οι οποίοι υποτίθεται ότι θα ήταν προσωρινοί, για παραμονή έως και τρεις μήνες. Οι «ασφαλείς ζώνες» σχεδιάστηκαν αρχικά για να γεφυρώσουν το κενό, και να μην αναγκάζονται τα ασυνόδευτα παιδιά να μένουν άστεγα ή για μεγάλο χρονικό διάστημα σε κράτηση, μέχρι να υπάρξει διαθέσιμη μια θέση σε μια δομή μακροχρόνιας φιλοξενίας. Ωστόσο, λόγω της έλλειψης θέσεων σε κατάλληλες δομές, τα παιδιά αναγκάζονται να μείνουν στις «ασφαλείς ζώνες» για μήνες, ακόμη και χρόνια, ενώ πολλά από αυτά δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να λάβουν την κατάλληλη για την ηλικία τους φροντίδα σε ένα ασφαλές και φροντιστικό περιβάλλον, καθώς ενηλικιώθηκαν ενώ βρίσκονταν ακόμα σε «ασφαλείς ζώνες».³² Τα ασυνόδευτα παιδιά που ζουν σε «ασφαλείς ζώνες» είναι πιο πιθανό να εκτεθούν σε αυξημένους κινδύνους,³³ καθώς ζουν μαζί με τον γενικό πληθυσμό του καταυλισμού και άρα σε ένα περιβάλ-

λον που δεν είναι πλήρως οριοθετημένο και που ακόμα και με παρουσία προσωπικού επί εικοσιτετράωρης βάσης, δεν μπορεί να διασφαλιστεί η ασφάλειά τους.

Το 2018, άρχισαν να χρησιμοποιούνται και ξενοδοχεία για προσωρινή στέγαση, λόγω της επιτακτικής ανάγκης φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών. Στο αποκορύφωμα της κρίσης, στις 15 Μαΐου 2019, 623 ασυνόδευτα παιδιά ζούσαν σε ξενοδοχεία,³⁴ τα οποία δεν μπορούσαν να προσφέρουν την προστασία και τη φροντίδα που χρειάζεται, καθώς δεν παρέχουν ένα σταθερό περιβάλλον. Σε συνδυασμό με τη βραχυπρόθεσμη φύση τους, ήταν πολύ δύσκολο να παρασχεθούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, γενικότερα. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, τα τελευταία ασυνόδευτα παιδιά φιλοξενήθηκαν σε ξενοδοχεία τον Αύγουστο του 2021.³⁵

Η πλέον κοινή μορφή στέγασης για ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα είναι οι ξενώνες, ιδρυματικού τύπου δομές, που φιλοξενούν 30-40 παιδιά, η καθεμία. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 65 ξενώνες στην Ελλάδα, με συνολικά 1.725 θέσεις όπου φιλοξενούνται 1.484 παιδιά, δηλαδή το 68,7 % του συνόλου των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα.³⁶ Τα παιδιά στους ξενώνες φοιτούν στο σχολείο και συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που υποστηρίζουν και προωθούν την σωματική, νοητική και ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη. Υποστηρίζονται από μια ομάδα εκπαιδευμένου προσωπικού που αποτελείται

από φροντιστές, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους και δικηγόρους. Ωστόσο, οι ξενώνες εξυπηρετούν μεγάλο αριθμό παιδιών, πράγμα που από μόνο του, τους καθιστά δομές ιδρυματικού τύπου.³⁷ Τα παιδιά δεν μαθαίνουν πώς να λειτουργούν αυτόνομα και δεν εξασκούν τις ατομικές δεξιότητές τους, καθώς για τις καθημερινές ανάγκες τους φροντίζει μόνο το προσωπικό του ξενώνα. Η μεγάλης κλίμακας ιδρυματικού τύπου φροντίδα, προτιμάται συχνά έναντι άλλων μορφών φροντίδας, παρά τη γενική αναγνώριση από τους ειδικούς ότι τα

ιδρύματα επιβαρύνουν σημαντικά τον ψυχισμό των παιδιών και δεν ενισχύουν την ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα, καθώς το παιδί από μόνο του δεν μπορεί να αποφασίσει για τίποτα. Γενικότερα, οι ιδρυματικού τύπου δομές φιλοξενίας, ακριβώς επειδή δεν προάγουν την μοναδικότητα του ατόμου, οδηγούν σε συμπεριφορές μάζας και κατ' επέκταση σε περιστατικά έντασης και αντι-κοινωνικοποίησης.³⁸ Πράγματι, ο ψυχοκοινωνικός αντίκτυπος αυτού του μοντέλου ιδρυματικής φροντίδας, κυρίως σε παιδιά με ιδιαίτερες συναισθηματικές και ψυχολογικές ανάγκες, δεν πρέπει να υποτιμάται, ενώ επίσης, για πολλούς εφήβους, αυτή η μορφή φροντίδας δεν αντιστοιχεί στην ηλικία, το στάδιο ανάπτυξης ή τον πολιτισμό τους.³⁹ Η μακροπρόθεσμη ιδρυμα-

“ **Μου είπαν ότι την επόμενη εβδομάδα θα πάω σε μια δομή φιλοξενίας. Στη συνέχεια, μου έλεγαν την επόμενη εβδομάδα και την επόμενη εβδομάδα. Έμεινα στη φυλακή για 4 μήνες.** ”

Bahar*, 17 ετών, ασυνόδευτο παιδί από το Μπαγκλαντές, που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

τοποίηση μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να κληθούν να αποχωρήσουν απ' τα ιδρύματα στην ηλικία των 18 ετών, με έλλειψη προοπτικών εκπαίδευσης, απουσία δεξιοτήτων ζωής, δύσκολη πρόσβαση στην απασχόληση καθώς και έλλειψη σταθερού δικτύου υποστήριξης.⁴⁰

Τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης για ασυνόδευτους έφηβους πρόσφυγες/ισσες και αιτούντες/σες άσυλο από 16 έως 18 ετών, που έχουν ήδη κατακτήσει κάποιες δεξιότητες αυτονομίας, είναι μια βιώσιμη λύση, καθώς προωθούν την ένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Οι δεξιότητες των ασυνόδευτων παιδιών ενισχύονται έτσι ώστε να είναι πλήρως προετοιμασμένα για τη μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή και την ένταξή τους στην κοινωνία υποδοχής. Η εφαρμογή του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης στην Ελλάδα βασίζεται στις ορθές πρακτικές από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ιταλία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο,⁴¹ με παρόμοιο αριθμό και προφίλ ασυνόδευτων παιδιών.

Παρά την αύξηση των χώρων φιλοξενίας και την θεωρητική κατάργηση της κράτησης για τα ασυνόδευτα παιδιά τον Νοέμβριο του 2020,⁴² ένας σημαντικός αριθμός παιδιών εξακολουθούν να βρίσκονται εκτός του γενικότερου συστήματος υποστήριξης. Υπάρχουν ασυνόδευτα παιδιά που εξακολουθούν να τίθενται υπό «προστατευτική κράτηση» μέσα στα μικρά, συνωστισμένα και ανθυγιεινά κελιά αστυνομικών τμημάτων ή κέντρων κράτησης.⁴³ Το 2019, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) καταδίκασε με διαδοχικές αποφάσεις⁴⁴ την κράτηση παιδιών και αυτή η πρακτική θεωρητικά τερματίστηκε. Η επι-

καιροποιημένη κατάσταση για τα ασυνόδευτα παιδιά που δημοσιεύεται κάθε δυο βδομάδες από το ΕΚΚΑ, απεικονίζει διαφορετικά στοιχεία από το Σεπτέμβριο του 2021, και δεν αναφέρει τον αριθμό των παιδιών που βρίσκονται σε κράτηση. Ωστόσο, τα επίσημα πρακτικά από τις συντονιστικές συναντήσεις για την παιδική προστασία αναφέρουν για παράδειγμα, ότι 50 ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονταν υπό κράτηση στο ΚΥΤ Φυλακίου, στις 23 Σεπτεμβρίου 2021.⁴⁵

Ο Εθνικός Μηχανισμός για τον εντοπισμό και την προστασία ασυνόδευτων παιδιών σε επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης⁴⁶ -μια κοινή πρωτοβουλία της κυβέρνησης, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και ΜΚΟ, για την παροχή εναλλακτικής λύσης στην «προστατευτική κράτηση» και ως απάντηση στην παροχή πρώτου ελέγχου και φροντίδας για τα άστεγα παιδιά, ξεκίνησε την λειτουργία του τον Απρίλιο του 2021. Οι «ασφαλείς ζώνες» σε δύο προσφυγικούς καταυλισμούς, συνολικής χωρητικότητας 60 θέσεων, ορίστηκαν ως εγκαταστάσεις διέλευσης, όπου τα παιδιά μπορούν να υποβάλουν το αίτημά τους για άσυλο, να πραγματοποιήσουν την αρχική αξιολόγηση βέλτιστου συμφέροντος, να περάσουν από ιατρικές εξετάσεις και από διαδικασία αξιολόγησης της ηλικίας, εφόσον το τελευταίο κρίνεται απαραίτητο. Ο μηχανισμός περιλαμβάνει μια εικοσιτετράωρη τηλεφωνική γραμμή επτά ημέρες την εβδομάδα, για την αναγνώριση και τον εντοπισμό παιδιών που έχουν ανάγκη, η οποία είναι διαθέσιμη σε έξι γλώσσες. Μεταξύ Απριλίου και Αυγούστου 2021, ο μηχανισμός αυτός είχε λάβει 794 κλήσεις, οι οποίες αφορούσαν 619 διαφορετικές περιπτώσεις ασυνόδευτων παιδιών, εκ των οποίων 598 αφορούσαν αιτήσεις διαμονής.⁴⁷

➤ Παρά την κατάργηση της κράτησης για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 2020, εξακολουθούν να τίθενται υπό «προστατευτική κράτηση», σε μικρά, υπερπλήρη και ανθυγιεινά κελιά αστυνομικών τμημάτων ή σε κέντρα κράτησης.

Πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για ασυνόδευτα παιδιά

Τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης προσφέρουν μια εναλλακτική, μη ιδρυματική μορφή στέγασης και παροχής ολιστικής υποστήριξης και φροντίδας σε ασυνόδευτους εφήβους άνω των 16 ετών. Το πλαίσιό τους δημιουργήθηκε το 2018 και οι κανόνες λειτουργίας τους καθορίστηκαν το 2020.⁴⁸

Τα διαμερίσματα αυτά πρέπει να βρίσκονται σε αστικές περιοχές, με εύκολη πρόσβαση σε μέσα μαζικής μεταφοράς, σχολεία, εγκαταστάσεις υγείας και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Κάθε διαμέρισμα μπορεί να φιλοξενήσει έως τέσσερα παιδιά και όχι περισσότερα από δύο παιδιά ανά υπνοδωμάτιο. Τα αγόρια και τα κορίτσια τοποθετούνται σε διαφορετικά διαμερίσματα αλλά, εάν είναι προς το συμφέρον τους, όπως στην περίπτωση αδερφών, μπορούν κατ' εξαίρεση να φιλοξενηθούν μαζί παιδιά διαφορετικού φύλου. Τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης μπορούν να

τα διαχειρίζονται εθνικές αρχές, νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Στις 15 Οκτωβρίου 2021, υπήρχαν 122 διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης σε όλη την Ελλάδα.

Οι έφηβοι που παραπέμπονται σε αυτά τα διαμερίσματα πρέπει να είναι τουλάχιστον 16 ετών, είτε αιτούντες άσυλο, είτε δικαιούχοι διεθνούς προστασίας. Πρέπει να μπορούν να φροντίζουν τον εαυτό τους και να αναλαμβάνουν ευθύνες μέσα στο διαμέρισμα. Παιδιά με σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τον εαυτό τους ή άλλα άτομα, ή τα παιδιά που κάνουν συχνή χρήση ουσιών, όπως ναρκωτικά και αλκοόλ, δεν μπορούν να τοποθετηθούν σε διαμέρισμα υποστηριζόμενης διαβίωσης.

Οι έφηβοι που ζουν σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης, υποστηρίζονται από μια ομάδα επαγγελματιών, συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών λειτουργών, φροντιστών, εκπαιδευτικών, διερμνέων και δικηγόρων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί παρακολουθούν την κατάσταση των παιδιών, ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στην προετοιμασία του ατομικού τους σχεδίου δράσης και τα υποστηρίζουν να αναλάβουν πρωτοβουλίες που θα βοηθήσουν στη σταδιακή ενδυνάμωση και ένταξή τους. Οι φροντιστές παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να φροντίζουν τον εαυτό τους και να αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες της καθημερινότητάς τους και παρέχουν διάφορες ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Οι εκπαιδευτικοί παρέ-

➤ Τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν ελπίδες και όνειρα, όπως κάθε έφηβος, αλλά βασικός τους στόχος είναι να επανενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους.

χουν μαθήματα ελληνικής ή άλλης γλώσσας, ανάλογα με τις εξατομικευμένες ανάγκες και τις επιθυμίες των παιδιών, και τα βοηθούν με τα καθήκοντά τους στο σπίτι, εάν χρειαστεί. Οι διερμηνείς διευκολύνουν την επικοινωνία με τα μέλη της ομάδας υποστήριξης και τις δημόσιες υπηρεσίες, ενώ οι δικηγόροι αναλαμβάνουν τη νομική εκπροσώπηση και βοήθεια των παιδιών, όταν χρειάζεται. Οι δικηγόροι βρίσκονται επίσης σε άμεση επικοινωνία με τους επιτρόπους, εάν έχουν οριστεί, και τους κοινωνικούς λειτουργούς, για την αποφυγή αντικρουόμενων ενεργειών, αλληλοεπικαλύψεων ή παραλείψεων ενώπιον των δικαστικών, των διοικητικών ή άλλων αρχών.

Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος της υποστηριζόμενης διαβίωσης, είναι η διασφάλιση ενός επαρκούς πλαισίου προστασίας και εξατομικευμένης φροντίδας, η ομαλή μετάβαση στην ενήλικη ζωή και η ένταξη των ασυνόδευτων παιδιών στην κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε παιδιού. Αυτό γίνεται πάντα με τρόπο που σέβεται και ενισχύει την ελευθερία κίνησης και έκφρασης του παιδιού, τον σεβασμό της αξιοπρέπειας, την αναγνώριση της ατομικής αξίας, τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας, το βέλτιστο συμφέρον και την παροχή ευκαιριών ανάπτυξης των δεξιοτήτων τους. Η προσέγγιση με επίκεντρο το παιδί είναι αυτό που κάνει το εγχείρημα της υποστηριζόμενης διαβίωσης μια πιο βιώσιμη λύση.

α. Οφέλη του προγράμματος

“Πιστεύω ότι η υποστηριζόμενη διαβίωση είναι ο καλύτερος τρόπος για να βοηθήσεις τα ασυνόδευτα παιδιά, γιατί υποστηρίζει και εστιάζει στην ένταξη τους και την ομαλή μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή. Αυτό το μοντέλο δεν προσφέρει έτοιμες λύσεις. Αντίθετα, υποστηρίζει αυτά τα παιδιά για να αναλάβουν την ευθύνη για τις πράξεις και τη ζωή τους.”

Έλενα Γίγα, Υπεύθυνη Προγράμματος διαμερισμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC, έργο FUTURA

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για την εναλλακτική φροντίδα,⁴⁹ η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα δικαιώματα των παιδιών⁵⁰ και τα επιτυχημένα μοντέλα προγραμμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης που εφαρμόζονται στην ΕΕ,⁵¹ παρουσιάζουν αυτό το μοντέλο ως ένα από τα πιο αποτελεσματικά για την παροχή ασφαλούς στέγας, υποστήριξης και ημιαυτονομίας σε εφήβους. Αυτό επιβεβαιώνεται από την εμπειρία της IRC στην Ελλάδα, η οποία δείχνει ότι η επένδυση σε ποιοτικές δομές και υπηρεσίες μπορεί να επηρεάσει θετικά τις ζωές των παιδιών, ενώ

ταυτόχρονα συμβάλλει στη διαδικασία αποϊδρυματοποίησης και στη μετατόπιση της παροχής υπηρεσιών φροντίδας, από τα ιδρύματα στην κοινότητα. Το πρόγραμμα της υποστηριζόμενης διαβίωσης μπορεί να αποτρέψει τον κοινωνικό αποκλεισμό των ασυνόδευτων παιδιών και προωθεί την ένταξή τους στην κοινωνία.⁵² Επιπλέον, διευκολύνει τη μετάβαση στην ενηλικίωση, κάτι πολύ χρήσιμο, καθώς με την ενηλικίωσή τους, τα παιδιά χάνουν και κάποια από τα δικαιώματά τους, ενώ ταυτόχρονα αποκτούν πολλές υποχρεώσεις. Ειδικά για τα ασυνόδευτα παιδιά, η σωστή προετοιμασία τους για την ενήλικη ζωή είναι απαραίτητη, προκειμένου να καταφέρουν αυτοδύναμα να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της ενήλικης ζωής.

“Στο διαμέρισμα, γνώθω ότι έχω τη μέγιστη υποστήριξη που θα μπορούσα να έχω και όλοι οι άνθρωποι εδώ είναι πολύ εξυπηρετικοί και με ενθαρρύνουν. Με βοηθούν 100% και δεν αισθάνομαι ότι μου λείπει κάτι. Νιώθω πολύ ασφαλής εδώ.”

Dicic*, 17 ετών, ασυνόδευτο παιδί από τη Σομαλία, που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

Το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης σε διαμερίσματα έχει σημαντικά χαμηλότερο κόστος και είναι πιο βιώσιμο από ότι η ιδρυματική φροντίδα. Σύμφωνα με τον διαγωνισμό που δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου για τη χρηματοδότηση των διαμερισμάτων στο πλαίσιο του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME), το κόστος για κάθε παιδί που διαμένει σε διαμέρισμα υποστηριζόμενης διαβίωσης ποικίλλει, αλλά δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 50,50 ευρώ ημερησίως.⁵³ Τα διαμερίσματα που διαχειρίζεται η IRC, για παράδειγμα, χρηματοδοτούνται από το TAME με 48,40 ευρώ ημερησίως, ανά παιδί. Αντίθετα, ο αντίστοιχος διαγωνισμός για τους ξενώνες, επιτρέπει 68 ευρώ ανά παιδί, ημερησίως,⁵⁴ κόστος 34 % υψηλότερο από το ανώτατο κόστος για την υποστηριζόμενη διαβίωση. Επομένως, τα διαμερίσματα όχι μόνο είναι καλύτερα για τα παιδιά, αλλά είναι και πιο οικονομικά.

β. Προκλήσεις στην υλοποίηση του προγράμματος στην Ελλάδα

Το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης θεωρείται ως ένα από τα κορυφαία μοντέλα φιλοξενίας και παροχής ολιστικής φροντίδας για εφήβους που έχουν ήδη αναπτύξει κάποιες δεξιότητες αυτονομίας. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά κενά και ελλείψεις στην εφαρμογή του στην Ελλάδα, που αναδείχθηκαν μέσω της εμπειρίας της IRC και των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα έκθεση, τα οποία εμποδίζουν την πλήρη υλοποίηση αυτού του μοντέλου.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Έλλειψη βιώσιμης και μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης
- Έλλειψη παραπομπών
- Μη διορισμός επιτρόπων
- Ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου
- Εμπόδια στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη
- Περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Έλλειψη επιλογών στέγασης για τους εφήβους που ενηλικιώνονται

Μια σημαντική πρόκληση είναι η **έλλειψη βιώσιμης, μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης και οι καθυστερήσεις στην εκταμίευση κεφαλαίων**. Οι εταίροι υλοποίησης αναφέρθηκαν στην ανεπάρκεια του προγραμματισμού, όπως η ειδοποίηση της τελευταίας στιγμής για τις προσκλήσεις και τις επεκτάσεις της χρηματοδότησης του TAME, που διαχειρίζεται το δημόσιο. Αυτό καθιστά δύσκολη την προετοιμασία και συγγραφή προτάσεων, καθώς οι απαιτήσεις είναι συχνά πολύπλοκες και χρονοβόρες. Επιπλέον, τα κονδύλια του TAME που διαχειρίζεται το δημόσιο, δεν εκταμιεύονται πάντα έγκαιρα, αφήνοντας μεγάλα κενά τα οποία οι οργανώσεις αναγκάζονται να καλύψουν ιδίοις πόροις, ούτως ώστε να πληρωθούν τα πάγια έξοδα. Η πολυπλοκότητα των γραφειοκρατικών διαδικασιών των εθνικών διαχειριστικών Αρχών του TAME, οδήγησε σε σημαντικές καθυστερήσεις στις χρηματοροές καθώς και στην επιφυλακτικότητα κάποιων οργανώσεων να υποβάλουν προτάσεις για την υλοποίηση νέων προγραμμάτων, βάσει του ίδιου συστήματος χρηματοδότησης. Επιπλέον, η μέθοδος πληρωμής του μοναδιαίου κόστους, έχει αποδειχτεί αναποτελεσματική για τις οργανώσεις που υλοποιούν το πρόγραμμα. Το μοναδιαίο κόστος, καταρχάς δεν έχει υπολογιστεί σε

ρεαλιστική βάση. Κυρίως όμως, το ότι η χρηματοδότηση συνδέεται μόνο με την κάλυψη των θέσεων στο πρόγραμμα, οδηγεί σε οικονομική επιβάρυνση του φορέα υλοποίησης, καθώς δεν καλύπτονται τα πάγια έξοδα όταν τα διαμερίσματα δεν έχουν 100% πληρότητα.

Ένα άλλο εμπόδιο είναι η **έλλειψη παραπομπών παιδιών από άλλες δομές στο πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης**. Ως αποτέλεσμα, παραμένει μεγάλος αριθμός κενών θέσεων, παρά την επιτακτική ανάγκη για στέγαση. Για παράδειγμα, στις 15 Οκτωβρίου 2021, υπήρχαν 488 διαθέσιμες θέσεις σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης σε όλη την Ελλάδα, αλλά μόνο οι 263 θέσεις είχαν καλυφθεί.⁵⁵ Ένας από τους λόγους είναι ότι το σύστημα χρηματοδότησης του TAME για τους ξενώνες, που βασίζεται επίσης αποκλειστικά στο ποσοστό κάλυψης των θέσεων με μοναδιαίο κόστος, ενδέχεται να προκαλέσει διστακτικότητα ως προς την παραπομπή παιδιών σε άλλες δομές, καθώς αυτό θα επηρεάσει άμεσα το ποσοστό χρηματοδότησής τους και ενδεχομένως να δημιουργήσει χρηματοδοτικά κενά. Επιπλέον, οι οργανώσεις που λειτουργούν ξενώνες, δεν υποχρεούνται να παραπέμπουν παιδιά σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης. Τέλος, ένας ακόμη λόγος στον οποίο οφείλονται οι περιορισμένες παραπομπές, είναι ότι ορισμένα παιδιά δεν πληρούν τα κριτήρια για να συμμετάσχουν σε αυτό το πρόγραμμα, καθώς μπορεί να έχουν προβλήματα ψυχικής υγείας ή μπορεί να είναι απρόθυμα να αλλάξουν περιβάλλον διαβίωσης.

Ένα κρίσιμο κενό στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα, στο πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης και αλλού, είναι η **απουσία εφαρμογής του νόμου της επιτροπείας**, νόμιμων εκπροσώπων για παιδιά των οποίων οι γονείς αδυνατούν να τα εκπροσωπήσουν. Το 2018 εγκρίθηκε η σχετική νομοθεσία,⁵⁶ αλλά δυστυχώς μέχρι σήμερα, ο νόμος αυτός δεν έχει εφαρμοστεί.⁵⁷ Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε δομές φιλοξενίας λαμβάνουν την άδεια να εκτελέσουν ορισμένες πράξεις επιτροπείας, όπως να έχουν πρόσβαση στους ιατρικούς φακέλους των παιδιών ή να τα εγγράψουν στο σχολείο, ενώ οι δικηγόροι που εργάζονται στο πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης, μπορούν να συνδράμουν τα παιδιά στις υποθέσεις τους. Αυτοί οι επαγγελματίες δεν μπορούν ωστόσο να υποκαταστήσουν την ανάγκη για επίτροπο, ο οποίος θα πρέπει να είναι το κύριο σημείο επαφής και πρόσωπο αναφοράς ενός παιδιού από την άφιξή του στην χώρα μέχρι και την ενηλικίωσή του. Ο Εισαγγελέας Ανηλίκων είναι αυτός που ενεργεί, προς το παρόν, ως προσωρινός επίτροπος για τα παιδιά που αιτούνται άσυλο, όμως δεν έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί τις καθημερινές και εξατομικευμένες ανάγκες που μπορεί να έχουν εκατοντάδες παιδιά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να μην έχουν τη φροντίδα και την προσοχή που χρειάζονται για να αναπτυχθούν ολοπλεύρως και εντός ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού πλαισίου.

Τον Σεπτέμβριο του 2021, η ευθύνη της επιτροπείας και της εκπροσώπησης των ασυνόδευτων παιδιών μεταβιβάστηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, το οποίο είναι αρμόδιο για την παιδική προστασία γενικά, στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.⁵⁸ Μέχρι στιγμής, οργανώσεις γεφυρώνουν αυτό το χάσμα μέχρι να εφαρμοστεί ο νόμος για την επιτροπεία, αλλά λόγω καθυστερήσεων στους διαγωνισμούς⁵⁹ δεν υπάρχει συνέχεια, γεγονός που βραχυκυκλώνει αυτό το προσωρινό πρόγραμμα, με σοβαρό και άμεσο αντίκτυπο στα δικαιώματα των ασυνόδευτων παιδιών.⁶⁰ Η τρέχουσα διακοπή του προγράμματος προσωρινής επιτροπείας άφησε ένα κενό στη νομική εκπροσώπηση και την αρχική καταγραφή των νεοαφικθέντων ασυνόδευτων παιδιών στη Λέσβο και τη Σάμο.⁶¹

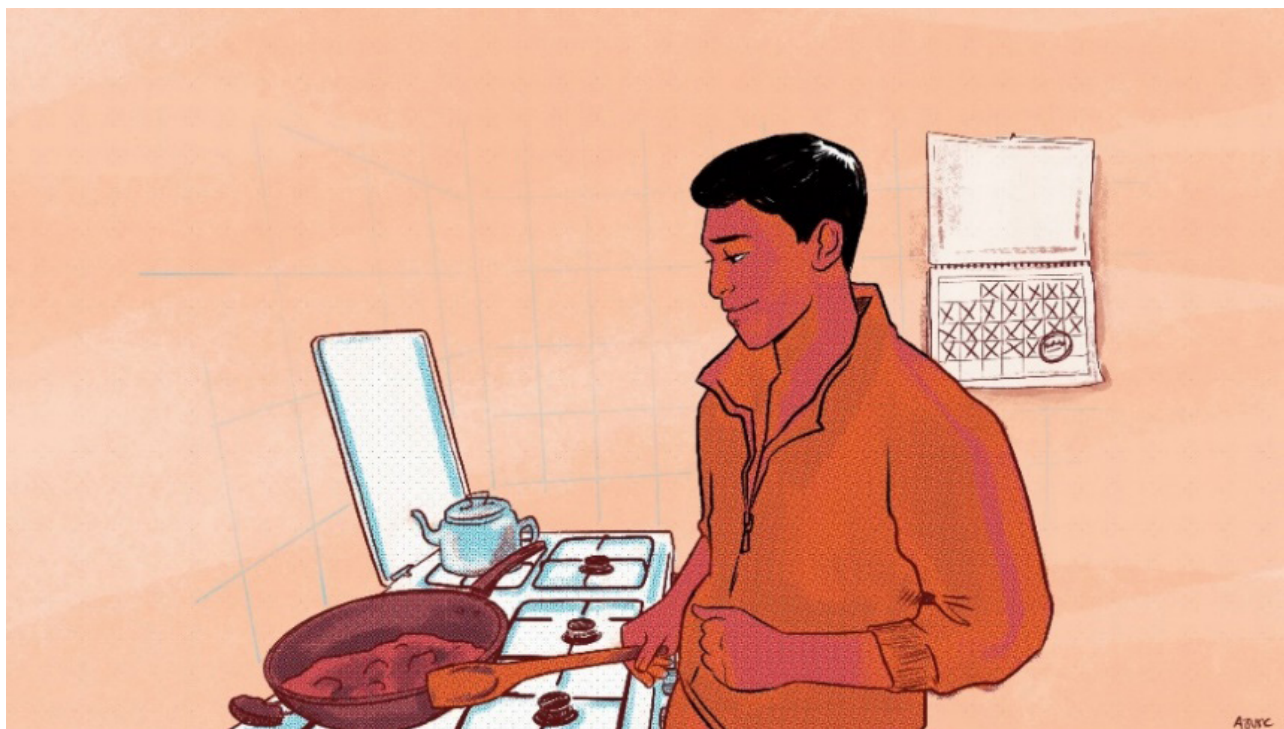
Μια άλλη βασική δυσκολία είναι η **διαδικασία ασύλου**, η οποία ξεκινά με ελλείψεις στην αρχική καταγραφή. Για παράδειγμα, οι συνοριακές αρχές έχουν καταγράψει παιδιά ως ενήλικες, επειδή είτε δεν είχαν τα αποδεκτά έγγραφα ταυτοποίησης, είτε δεν γνώριζαν, γιατί κανείς δεν τα ενημέρωσε, ότι έπρεπε να τα προσκομίσουν.⁶² Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, θα πρέπει να παρέχονται στα παιδιά πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά τους, τη διαδικασία ασύλου και τις διαθέσιμες υπηρεσίες με τρόπο κατανοητό, και ανάλογα με την ηλικία και τις εκάστοτε συνθήκες.⁶³ Η εμπειρία στην Ελλάδα έχει δείξει επανειλημμένα ότι οι σοβαρές ελλείψεις ιατρικού προσωπικού⁶⁴ σε συνδυασμό με την έλλειψη νομικής συνδρομής, μπορεί να οδηγήσουν σε σημαντικές καθυστερήσεις και σοβαρά λάθη κατά την αξιολόγηση της ηλικίας.⁶⁵ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα ασυνόδευτα παιδιά να τοποθετούνται συχνά μαζί με ενήλικες, χωρίς να προστατεύονται τα δικαιώματά τους. Τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν ιδιαίτερες ανάγκες και πρέπει να τους παρέχονται οι κατάλληλες συνθήκες υποδοχής,⁶⁶ το οποίο αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου με σκοπό την άσκηση του δικαιώματός τους στο άσυλο, καθώς και τη διασφάλιση της προστασίας τους, της ευμερίας και της αξιοπρέπειάς τους.

Τα ασυνόδευτα παιδιά που έχουν στενούς συγγενείς⁶⁷ σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν το δικαίωμα να επανενωθούν μαζί τους, μέσω της διαδικασίας της **οικογενειακής επανένωσης**.⁶⁸ Τα αιτήματα οικογενειακής επανένωσης ασυνόδευτων παιδιών με συγγενείς τους που βρίσκονται σε άλλη χώρα της ΕΕ έχουν επηρεαστεί δραματικά από την καθυστέρηση της εφαρμογής του συστήματος επιτροπείας,⁶⁹ καθώς ο Εισαγγελέας Ανηλίκων, ως προσωρινός επίτροπος όλων των ασυνόδευτων παιδιών που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια,⁷⁰ δεν έχει την ικανότητα να απαντήσει σε όλα τα αιτήματα οικογενειακής επανένωσης εντός του προαπαιτούμενου χρόνου. Επιπλέον, σταδιακά τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θέσει περισσότερα επίπεδα αξιολόγησης και εμπόδια στην αποδοχή των αιτημάτων επανένωσης.

“Ο θεός μου είπε ότι νοιάζεται για μένα, οπότε ο δικηγόρος έκανε αίτηση για οικογενειακή επανένωση. Η υπηρεσία ασύλου είπε ότι δεν πίστευαν ότι ήταν θεός μου. Έτσι, ο θεός μου τους ρώτησε τι χρειάζονταν για να τους αποδείξει ότι είμαστε συγγενείς και έφερε ένα οικογενειακό πιστοποιητικό από το Μπαγκλαντές. Αλλά δεν το δέχτηκαν. Απέρριψαν το αίτημά μας. Έχω και άλλους συγγενείς στην Αγγλία, εδώ δεν έχω κανέναν, είμαι μόνος μου.”

Bahar*, 17 ετών, ασυνόδευτο παιδί από το Μπαγκλαντές, που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

Τα προσκόμματα στην πρόσβαση στην υγεία, δημιουργούν συχνά ένα κρίσιμο κενό στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, τα οποία, λόγω των προηγούμενων εμπειριών τους, και λόγω πιθανής έκθεσής τους σε περιστατικά βίας, τραύματος και απώλειας,⁷¹ έχουν μεγαλύτερη ανάγκη άμεσης περίθαλψης. Παρότι η ελληνική νομοθεσία προβλέπει δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και ιατρικής περίθαλψης,⁷² υπάρχουν πρακτικά εμπόδια που την αναστέλλουν,⁷³ με εξαίρεση τις περιπτώσεις έκτακτων ιατρικών περιστατικών, όπου τα παιδιά μπορούν συνήθως να λάβουν επείγουσα ιατρική φροντίδα. Αυτά τα εμπόδια περιλαμβάνουν την έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας στα νοσοκομεία αλλά, κυρίως, τις δυσκολίες απόκτησης αριθμού κοινωνικής ασφάλισης,⁷⁴ το οποίο αποτελεί την εκ των πραγμάτων προϋπόθεση πρόσβασης στο δημόσιο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Μετά την κατάργηση του αριθμού μητρώου κοινωνικής ασφάλισης (ΑΜΚΑ) για τους αιτούντες άσυλο τον Ιούλιο του 2019, το οποίο οδήγησε χιλιάδες άτομα σε αδιέξοδο για μήνες,⁷⁵ δημιουργήθηκε ένα νέο σύστημα τον Ιανουάριο του 2020, ο Π.Α.Α.Υ.Π.Α. (Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού⁷⁶). Ωστόσο, ο Π.Α.Α.Υ.Π.Α. συνδέεται με μια ενεργή κάρτα αιτούντος άσυλο, συνεπώς, όταν υπάρχουν προβλήματα ή καθυστερήσεις στην ανανέωση των καρτών ασύλου - πολύ σύνθητες, ειδικά κατά το διάστημα που είχε κλείσει η Υπηρεσία Ασύλου λόγω κορωνοϊού, ο Π.Α.Α.Υ.Π.Α. δεν λειτουργεί και επομένως, δεν μπορεί να χορηγηθεί κανένα φάρμακο, εξέταση ή θεραπεία, δωρεάν. Υπήρξαν διάφορες περιπτώσεις όπου, κατά τη διάρκεια προγραμματισμένων ιατρικών ραντεβού, ζητήθηκε από ασυνόδευτα παιδιά που διέμεναν σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC με ληγμένες κάρτες αιτούντος άσυλο, χωρίς δική τους υπαιτιότητα, να πληρώσουν για νοσοκομειακές υπηρεσίες που είχαν λάβει.

➤ Τα ασυνόδευτα παιδιά στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης ενθαρρύνονται ώστε να γίνουν ανεξάρτητα και να μεταβούν ομαλά στην ενηλικίωση. Η μαγειρική είναι μία από τις σημαντικές δεξιότητες.

Η φοίτηση στο σχολείο είναι ένας σταθεροποιητικός παράγοντας στην κατά τα άλλα εναλασσόμενη ζωή των νέων προσφύγων, αλλά η **πρόσβαση στην εκπαίδευση** εξακολουθεί επίσης να αποτελεί πρόκληση. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία,⁷⁷ τα παιδιά που αιτούνται άσυλο οφείλουν να φοιτούν στο δημοτικό και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο πλαίσιο του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος όπως τα παιδιά με ελληνική υπηκοότητα. Ωστόσο, από τα 44.000 συνολικά παιδιά προσφύγων που υπολογίζεται ότι βρίσκονται στην Ελλάδα,⁷⁸ λιγότερα από 20.000 (ηλικίας 4-17 ετών) εγγράφηκαν στο σχολείο κατά το σχολικό έτος 2020-2021.⁷⁹ Τα ασυνόδευτα παιδιά που συμμετέχουν στο πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια για την εγγραφή τους στο σχολείο. Η εγγραφή στο λύκειο γίνεται ηλεκτρονικά, χρησιμοποιώντας τους κωδικούς taxisnet των γονέων ή των νομίμων κηδεμόνων του παιδιού. Η εγγραφή των ασυνόδευτων παιδιών που δεν έχουν γονείς ή νόμιμους κηδεμόνες, γίνεται κατ' εξαίρεση χρησιμοποιώντας είτε τους κωδικούς taxisnet των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC, είτε αυτούς των διευθυντών των σχολείων, αν και δεν υπάρχει νομική βάση που να το ορίζει αυτό, αλλά είναι στη διακριτική ευχέρεια του κάθε διευθυντή. Τα παιδιά που ζουν σε διαμερίσματα της IRC έχουν επίσης αναφέρει δυσκολίες στις τάξεις «υποδοχής», καθώς δεν υπάρχει διαχωρισμός σε σχέση με το επίπεδο των ελληνικών, με αποτέλεσμα ορισμένα παιδιά να δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν και κάποια να βαριούνται. Η εξειδικευμένη προσοχή και φροντίδα που λαμβάνουν τα παιδιά στα διαμερίσματα

υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC έχει ως αποτέλεσμα 68 από τα 73 να έχουν εγγραφεί και να φοιτούν τακτικά στο σχολείο, παρά τα εμπόδια που υπάρχουν.

Ένα τελευταίο σοβαρό πρόβλημα είναι η **έλλειψη επιλογών στέγασης για τους εφήβους που ενηλικιώνονται**. Το νομικό πλαίσιο για τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης⁸⁰ ορίζει ότι τα παιδιά μπορούν να μείνουν εκεί αυστηρά μέχρι τα 18 έτη τους⁸¹ και από εκεί και πέρα πρέπει να είναι πλήρως υπεύθυνα για την κάλυψη όλων των βασικών τους αναγκών. Είναι, ωστόσο, ανησυχητικό το γεγονός ότι δεν υπάρχουν δημόσια προγράμματα για την υποστήριξη των νέων ενηλίκων που έχουν εγκαταλείψει την ιδρυματική φροντίδα, και ειδικότερα για τη στέγαση, την επαγγελματική υποστήριξη, την οικονομική βοήθεια ή υποστήριξη σε θέματα ψυχικής υγείας.

“ **Τους τελευταίους δύο μήνες, αγχώνομαι για το πώς θα είναι η ζωή μου, αν η αίτηση ασύλου μου απρριφθεί. Το σκεφτομαι συνεχώς. Αντιμετώπισα δυσκολίες και εμπόδια στη ζωή μου. Δεν μπορώ να σκέφτομαι χόμπι και άλλα τέτοια πράγματα.** ”

Yusuf*, 16 ετών, ασυνόδευτο παιδί από τη Σομαλία που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

γ. Πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης που υλοποιεί η IRC

Από τον Αύγουστο του 2019, η IRC λειτουργεί διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης στο κέντρο της Αθήνας. Όταν οι έφηβοι γίνονται δεκτοί στο πρόγραμμα της IRC, και τα δύο μέρη υπογράφουν μια συμφωνία. Τα παιδιά υποχρεούνται να παρακολουθήσουν τα μαθήματα στα οποία εγγράφονται και αυτά που περιλαμβάνονται στο Ατομικό Σχέδιο Δράσης που έχουν καταρτίσει μαζί με τον κοινωνικό λειτουργό τους. Πρέπει να ακολουθούν το εβδομαδιαίο πρόγραμμα καθαριότητας και να σέβονται τον εξοπλισμό του σπιτιού, να ζουν ειρηνικά και να σέβονται τους συγκατοίκους τους, να σέβονται τα προσωπικά τους αντικείμενα και να συμμετέχουν σε μηνιαίες συναντήσεις. Πρέπει να επιστρέφουν στο διαμέρισμα την προβλεπόμενη ώρα και δεν επιτρέπεται να προσκαλούν φίλους ή συγγενείς χωρίς να ενημερώσουν το προσωπικό και τους συγκατοίκους τους. Το κάπνισμα δεν επιτρέπεται στους εσωτερικούς χώρους και η κατανάλωση αλκοόλ και παράνομων ουσιών απαγορεύεται αυστηρά.

Γράφημα 4
ΔΙΑΜΟΝΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ IRC

Ξενοδοχεία

26

‘Ασφαλείς ζώνες’

25

Δομές φιλοξενίας

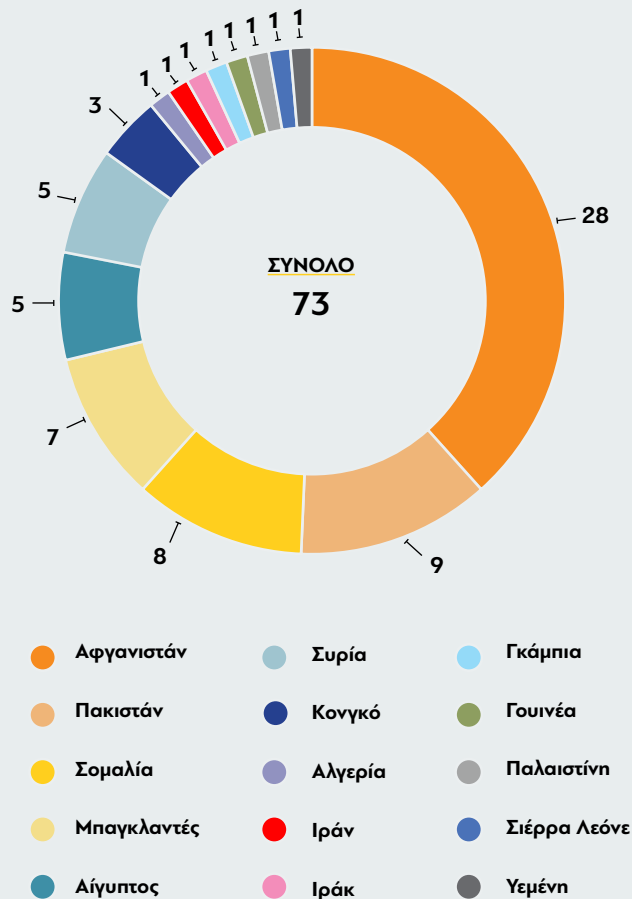
22

ΣΥΝΟΛΟ
73

Η IRC λειτουργεί επί του παρόντος 14 διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης και προσφέρει υπηρεσίες σε 25 ασυνόδευτα παιδιά. Εννέα διαμερίσματα λειτουργούν στο πλαίσιο του έργου FUTURA, με την υποστήριξη του προγράμματος ασύλου και μετανάστευσης του χρηματοδοτικού μηχανισμού του ΕΟΧ και των επιχορηγήσεων από τη Νορβηγία⁸² στο πλαίσιο του αποτελέσματος για την «αντιμετώπιση επείγουσων αναγκών για την υποδοχή και τον έλεγχο των αιτούντων άσυλο και για τη στέγαση ευάλωτων ομάδων». Πέντε διαμερίσματα υποστηρίζονται από το Εθνικό Πρόγραμμα του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME).⁸³ Από τότε που αρχίσαμε να υλοποιούμε το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης, έχουμε υποστηρίξει 73 παιδιά στην Αθήνα.

Γράφημα 5

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ IRC, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2019-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Η IRC διεξάγει τακτικά έρευνες στα παιδιά που διαμένουν σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης, με στόχο να γίνει αντιληπτό αν είναι ικανοποιημένα από το πρόγραμμα, και ότι είναι σε θέση να παρέχουν σχόλια, να υποβάλουν τα παράπονά τους, και να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή τους. Τα σχόλια είναι ανώνυμα έτσι ώστε τα παιδιά να αισθάνονται ότι μπορούν να εκφράσουν οποιαδήποτε άποψή τους ελεύθερα.

“ Τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν βιώσει πολύ δύσκολες συνθήκες, πόλεμο, βία, οικονομικές δυσκολίες, δεν έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση, δεν τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης, μπορεί να κινδυνεύσει η ζωή τους. Όταν εντάσσονται σε ένα πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης, όπως το έργο FUTURA, τους δίνεται μια σημαντική ευκαιρία. ”

Κατερίνα Ρέντζου, Συντονίστρια Μονάδας υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

δ. Πιλοτικό πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά που διαβιούν σε ιδρυματικού τύπου δομές φιλοξενίας

Η παρουσία μεγάλου αριθμού ασυνόδευτων παιδιών, ανάγκασε το ελληνικό κράτος να αντιμετωπίσει τα κενά στην παιδική προστασία, με αποτέλεσμα να ωφεληθούν όλα τα παιδιά στην Ελλάδα με την κύρωση της νομοθεσίας για την επιτροπεία, την υιοθεσία και την αναδοχή, καθώς και την υποστηριζόμενη διαβίωση.

Η θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου για το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης παρείχε την ευκαιρία να ενταχθεί η υποστηριζόμενη διαβίωση στη φάση III του κοινού έργου της UNICEF με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Child Guarantee»⁸⁴ και για παιδιά μη πρόσφυγες. Η IRC επιλέχθηκε ως εταίρος υλοποίησης του τρίτου πυλώνα του έργου στην Ελλάδα: «Καθιέρωση της υποστηριζόμενης ανε-

ξάρτητης διαβίωσης για την υποστήριξη της μετάβασης των παιδιών στην ενήλικη ζωή» και επί του παρόντος πραγματοποιεί προετοιμασίες αναλύοντας το τρέχον και επερχόμενο κανονιστικό πλαίσιο, αξιολογώντας τις ανάγκες των παιδιών και καταρτίζοντας τις Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας πριν από την εφαρμογή του, με την υποστήριξη της UNICEF. Η εμπειρία που έχει αποκτηθεί μέχρι στιγμής από την εφαρμογή του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης για τα ασυνόδευτα παιδιά, με τις προκλήσεις και τα διδάγματα που αντλήθηκαν, είναι πολύτιμα οφέλη που προσαρμόζονται κατά περίπτωση και ενημερώνουν αυτό το νέο πλαίσιο.

Ως εκ τούτου, η υποστηριζόμενη διαβίωση για τα ασυνόδευτα παιδιά άνοιξε τον δρόμο για την επέκταση αυτού του μοντέλου στέγασης και φροντίδας, σε όλα τα παιδιά, και συνέβαλε στην παροχή στέγασης εκτός των ιδρυμάτων.

Γράφημα 6

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΞΗΧΘΗΣΑΝ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΣΤΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ IRC

Ευρωπαϊκή ευθύνη για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών

Η πιο ανθρώπινη, δίκαιη και βιώσιμη διαχείριση του μεταναστευτικού είναι ένα ζήτημα που αφορά όλη την ΕΕ και πρέπει να αντιμετωπιστεί ως τέτοιο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν επανειλημμένα ζητήσει στα κράτη μέλη της ΕΕ να δώσουν προτεραιότητα και να αυξήσουν σημαντικά τη μετεγκατάσταση των πιο ευάλωτων αιτούντων/ουσών άσυλο και προσφύγων/ισσών στην Ελλάδα,⁸⁵ συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών, και να βελτιώσουν το σύστημα οικογενειακής επανένωσης.⁸⁶

Μέσω του εθελοντικού προγράμματος για τη μετεγκατάσταση από την Ελλάδα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, από τον Απρίλιο 2020 έως τις 19 Οκτωβρίου 2021, έχουν μετεγκατασταθεί 1.047 ασυνόδευτα παιδιά,⁸⁷ που αντιστοιχεί στο 65 % του συνόλου των δεσμεύσεων (1.600). Πρόκειται για μια πολύ ευπρόσδεκτη πρωτοβουλία, η οποία δείχνει τι μπορεί να επιτευχθεί όταν υπάρχει πραγματική αλληλεγγύη και πολιτική βούληση. Στο μέλλον, είναι σημαντικό να εκπληρωθούν και οι υπόλοιπες δεσμεύσεις.

Επιπλέον, για να καταστεί αυτή η πρωτοβουλία πιο αποτελεσματική, θα πρέπει να οριστεί ένας Ευρωπαίος συντονιστής σε θέματα μετεγκατάστασης, και με τους αντίστοιχους εθνικούς ομολόγους, να αναλάβουν την προώθηση και τη διευκόλυνση των μετεγκαταστάσεων, τη σύνδεση με τις χώρες προέλευσης και προορισμού της μετεγκατάστασης και τη διασφάλιση διατήρησης των διαδικασιών (SOPs). Η εμπειρία που έχει αποκομίσει η IRC από τη διαδικασία μετεγκατάστασης των παιδιών που φιλοξενεί στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης, έχει δείξει ότι τα κριτήρια που επιβάλλονται από τα κράτη μέλη σχετικά με την ηλικία, την εθνικότητα και το φύλο των παιδιών που θέλουν να μετεγκαταστήσουν, είναι αυστηρά και συχνά ανέφικτα. Αυτοί οι περιορισμοί περιέπλεξαν τη διαδικασία αντιστοίχισης, δημιούργησαν καθυστερήσεις και σύγχυση και είχαν ως αποτέλεσμα πολλά παιδιά να ενηλικιωθούν και να χάσουν την δυνατότητα να μετεγκατασταθούν. Ο πολύπλοκος συντονισμός μεταξύ διαφορετικών αρμόδιων

φορέων, συμπεριλαμβανομένων των επιτρόπων, των διεθνών οργανισμών και των κυβερνητικών αξιωματούχων, η ανάγκη προσαρμογής σε αντικρουόμενα χρονικά πλαίσια και η ανάγκη επικοινωνίας με τα κράτη υποδοχής σχετικά με τις απαραίτητες προετοιμασίες, δημιουργούν περαιτέρω προκλήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με μεγαλύτερη καθοδήγηση και συντονισμό σε κεντρικό Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η **οικογενειακή επανένωση** των ασυνόδευτων παιδιών με τα ενήλικα μέλη της οικογένειάς τους που βρίσκονται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι μια ακόμη βιώσιμη λύση.⁸⁸ Το 2020, στο πλαίσιο των ταξιδιωτικών περιορισμών λόγω του κορωνοϊού, οι διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης έγιναν ακόμη πιο περίπλοκες,⁸⁹ καθώς υπήρξαν αναπόφευκτες καθυστερήσεις στη μεταφορά των ατόμων που είχαν γίνει δεκτά για επανένωση. Το αυστηρό διοικητικό χρο-

νοδιάγραμμα ήταν ακόμη πιο δύσκολο να τηρηθεί, λόγω της συνολικής επιβράδυνσης του συστήματος ασύλου και της αδυναμίας εύρεσης των βασικών εγγράφων που απαιτούνταν για την υποστήριξη των αιτήσεων. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή επηρεάστηκε σοβαρά. Πέραν του κορωνοϊού, άλλοι μακροχρόνιοι περιορισμοί στην πρόσβαση στην οικογενειακή επανένωση περιλαμβάνουν τις καθυστερήσεις στη διεξαγωγή των εξετάσεων DNA που ζητούνται και την έλλειψη επικαιροποιη-

μένων στοιχείων επικοινωνίας των παιδιών, με αποτέλεσμα να υπάρχουν καθυστερήσεις στην υποβολή των εγγράφων. Επίσης, η έλλειψη νομικής συνδρομής και διερμηνείας, τόσο όσον αφορά τη διαδικασία, όσο και τα αναγκαία έγγραφα,⁹⁰ αποτελεί ένα επιπλέον εμπόδιο. Τέλος, η Υπηρεσία Ασύλου καθυστέρησε σημαντικά να αναθέσει σε ένα ταξιδιωτικό γραφείο την έκδοση των αεροπορικών εισιτηρίων για όσους είχαν γίνει δεκτοί για οικογενειακή επανένωση. Αυτό επέφερε νέες καθυστερήσεις στα ταξίδια στις αρχές του 2021 και περιττό άγχος στα παιδιά.⁹¹ Επομένως, πολλά αιτήματα οικογενειακής επανένωσης απορρίπτονται για καθαρά διοικητικούς λόγους, όπως καθυστερήσεις από την Υπηρεσία Ασύλου, ή για πιο απλούς λόγους, όπως η «διάσπαση του οικογενειακού δεσμού» για οικογένειες που έχουν χωριστεί για πολύ καιρό. Ενδεικτικά, το 2020, μόνο 469 αιτήσεις ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα έγιναν δεκτές από άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, σε σύγκριση με 823 που απορρίφθηκαν. Αυτό σημαίνει ότι τα ¾ του συνόλου των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα απορρίφθηκαν από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.⁹² Η αναστολή της επανένωσης μπορεί να έχει εξαιρετικά αρνητικό αντίκτυπο στα παιδιά.⁹³

“ **Εδώ (στην Ελλάδα)**
βλέπω μόνο κακά όνειρα.
Φοβάμαι την αστυνομία. Στη
Γερμανία, δεν θα φοβάμαι.
Θα έχω τον αδελφό μου μαζί
μου, που θα με βοηθάει.”

Ahmed*, 16 ετών, ασυνόδευτο παιδί από το Αφγανιστάν, που διαμένει σε διαμέρισμα του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικές βελτιώσεις στο κομμάτι της προστασίας και της ολόπλευρης υποστήριξης των ασυνόδευτων παιδιών. Μία από αυτές τις βελτιώσεις, ήταν η έναρξη υλοποίησης εναλλακτικών μορφών στέγασης και φροντίδας. Αυτό είχε θετικό αντίκτυπο στην καθημερινότητα όλων των παιδιών στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους.

Ειδικότερα, η νομοθεσία και η εφαρμογή του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης ήταν εξαιρετικά κρίσιμη σημασίας. Ήταν μια σημαντική κίνηση για την παροχή ποιότητας και εξατομικευμένης φροντίδας σε εφήβους, σε οικογενειακού τύπου περιβάλλον, βοηθώντας τους να αυτονομηθούν και να έχουν μια ομαλή μετάβαση στην ενήλικη ζωή. Βασισμένο στο δοκιμασμένο μοντέλο που εφαρμόστηκε για τα ασυνόδευτα παιδιά, το νέο πιλοτικό πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για παιδιά που ζουν σε ιδρύματα, είναι μια πρακτική απόδειξη του πώς οι αναγκαίες βελτιώσεις στην παιδική προστασία στην Ελλάδα επιταχύνθηκαν χάρη στην παρουσία των ασυνόδευτων παιδιών-προσφύγων.

Ωστόσο, οι πλήρεις δυνατότητες του προγράμματος υποστηριζόμενης διαβίωσης δεν αξιοποιούνται ακόμη. Παραμένουν επίμονες οι προκλήσεις που εμποδίζουν την προέγχιση αυτή να επιτύχει πλήρως και αποτελεσματικά τους στόχους της, δηλαδή να υποστηρίξει ολιστικά τους εφήβους, να τους εφοδιάσει με τα απαραίτητα ώστε να ζήσουν ανεξάρτητοι και να τους παράσχει εξατομικευμένη φροντίδα. Η κύρια πρόκληση είναι η έλλειψη επιτρόπων, καθώς και οι καθυστερήσεις και τα εμπόδια στην απόκτηση των απαραίτητων εγγράφων. Χωρίς αυτά, τα ασυνόδευτα παιδιά δεν μπορούν να ασκήσουν τα νόμιμα δικαιώματά τους, όπως η ουσιαστική πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, συμπεριλαμβανομένης της οικογενειακής επανένωσης και της μετεγκατάστασης, καθώς και της πρόσβασης στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη. Άλλοι περιορισμοί είναι η βραχυπρόθεσμη και αβέβαιη χρηματοδότηση, η οποία θέτει σε κίνδυνο τη λειτουργία των διαμερισμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης, καθώς και η έλλειψη ενός σχεδίου για τα παιδιά που ενηλικιώνονται.

Είναι κρίσιμο να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις. Είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου αφ' ενός να αποτραπεί ο επανατραυματισμός των παιδιών αλλά και αφ' ετέρου, να αποτραπεί η περαιτέρω περιθωριοποίησή τους στην Ελλάδα, επιτρέποντάς τους να αποκτήσουν δεξιότητες, να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό και να συμβάλουν στις κοινότητές τους. Οι πρόσφυγες έχουν πολλά να συνεισφέρουν στην Ελλάδα και την Ευρώπη, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά, πρέπει ωστόσο να υποστηριχθούν από την παιδική και εφηβική ηλικία για να μπορέσουν να το κάνουν.⁹⁴

Καθώς η Ελλάδα συνεχίζει να αγωνίζεται για την αντιμετώπιση των πολλαπλών και πολυεπίπεδων προκλήσεων ώστε να επιτευχθεί η προστασία, ασφάλεια, ένταξη και ενδυνάμωση των παιδιών, τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να αυξήσουν τις προσπάθειές τους. Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα πρωτίστως στην οικογενειακή ενότητα, να διευρυνθεί ο ορισμός της οικογένειας, να εναρμονιστούν οι διαδικασίες όσον αφορά τα έγγραφα και την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος, ώστε να διευκολυνθεί και να επισπευθεί η οικογενειακή επανένωση. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει επείγοντως να σταματήσουν να απορρίπτουν τα αιτήματα οικογενειακής επανένωσης για γραφειοκρατικούς λόγους και να βρουν τρόπους για να διασφαλίσουν ότι όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην Ελλάδα μπορούν να επανενωθούν με τους συγγενείς τους σε άλλα κράτη μέλη, όσο το δυνατό συντομότερα. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να συνεχίσει να πιέζει για τη δημιουργία ενός μόνιμου Ευρωπαϊκού μηχανισμού αλληλεγγύης, επικεντρωμένου στις μετεγκαταστάσεις, μέσω των διαπραγματεύσεων για το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα πρέπει να εκπληρώσουν τις δεσμεύσεις τους για τη μετεγκατάσταση και να συνεχίσουν τη χρηματοδότηση του εθελοντικού προγράμματος μετεγκατάστασης. Η ουσιαστική προστασία των παιδιών, και δη αυτών που στερούνται γονικής προστασίας στην Ελλάδα, παραμένει όχι μόνο ηθική υποχρέωση αλλά και συνεχής δοκιμασία των νόμων και των αξιών της ΕΕ. Έχει φτάσει πραγματικά η στιγμή να αναλάβουν τις ευθύνες τους οι Έλληνες και Ευρωπαίοι ηγέτες, ώστε να δώσουν σε αυτά τα παιδιά μια ευκαιρία για ένα καλύτερο μέλλον, μέσω περισσότερο κατάλληλων μέσων φροντίδας και αυξημένης προστασίας.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΒΕΙ ΣΤΑ ΕΞΗΣ:

- Συμπερίληψη των ασυνόδευτων παιδιών σε μια δυναμική και βιώσιμη μακροπρόθεσμη στρατηγική για την παιδική προστασία, με βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και την παροχή βιώσιμων λύσεων.
- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Υγείας, για τον συντονισμό των προσπάθειών και τη δημιουργία συνεργιών για τα προγράμματα επιτροπείας, αναδοχής, φιλοξενίας, πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην υγειονομική περίθαλψη.
- Προώθηση εναλλακτικών πρακτικών φροντίδας, όπως η υποστηριζόμενη διαβίωση, που προσφέρουν ασφάλεια και φροντίδα στα παιδιά και τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους σε ένα οικογενειακό περιβάλλον που προάγει τη σωματική, κοινωνική, συναισθηματική, γνωστική και οικονομική ευεξία.
- Εξασφάλιση μακροπρόθεσμης υποστήριξης για τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης με την αλλαγή του μοντέλου χρηματοδότησης, το οποίο να μη βασίζεται στο πόσα παιδιά φιλοξενούνται σε κάθε διαμέρισμα, αλλά στη χωρητικότητα. Όταν η χρηματοδότηση βασίζεται αποκλειστικά στην πληρότητα και τα διαμερίσματα δεν είναι πλήρη, δεν μπορούν να καλυφθούν τα απαραίτητα έξοδα, όπως το ενοίκιο, τα κοινωνήματα και οι μισθοί του προσωπικού.
- Αλλαγή του μοντέλου χρηματοδότησης των ξενώνων, το οποίο επί του παρόντος βασίζεται επίσης στην πληρότητα, ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού παραπομπής στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης. Οι ξενώνες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν κενά χρηματοδότησης εάν λειτουργούν με λιγότερη από τη μέγιστη χωρητικότητά τους και, ως εκ τούτου, ενδέχεται να διστάζουν να παραπέμπουν παιδιά στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης.
- Θέσπιση ενός αποτελεσματικού συστήματος μόνιμης επιτροπείας και διορισμός επιτρόπων για τα ασυνόδευτα παιδιά κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα, για την υποστήριξη τους σε όλες τις πτυχές της ζωής τους. Μέχρι την ολοκλήρωση της δημιουργίας του εθνικού συστήματος, πρέπει να προκηρυχθεί επείγοντως πρόσκληση διαγωνισμού για ένα προσωρινό πρόγραμμα.
- Πλήρης κατάργηση των «ασφαλών ζωνών» μέχρι το τέλος του 2021, διότι έχουν αποδειχθεί ανασφαλείς και ακατάλληλες.
- Κατάργηση της πρακτικής της παραμονής των ασυνόδευτων παιδιών σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης ή κράτησης, και διασφάλιση της ταχείας μεταφοράς τους σε εξοπλισμένους ξενώνες προσωρινά και σε διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης, ώστε να αποφευχθεί η έκθεσή τους σε κινδύνους και να προστατευθεί η υγεία, η ασφάλεια και η ευημερία τους.
- Συμπερίληψη των ασυνόδευτων παιδιών στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων, ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην αναδοχή.
- Διευκόλυνση της ένταξης των ασυνόδευτων παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα με την επίλυση του συστήματος ηλεκτρονικών εγγραφών και την παροχή διαβαθμισμένων τάξεων υποδοχής, ώστε τα παιδιά να μπορούν να λάβουν υποστήριξη στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και άλλων μαθημάτων.
- Άμεση λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την αποτελεσματική ένταξη των ασυνόδευτων παιδιών στις εθνικές υπηρεσίες, όπως η παροχή αριθμού κοινωνικής ασφάλισης και αριθμού φορολογικού μητρώου κατά την εγγραφή στο σύστημα, και η έγκαιρη ανανέωση των αδειών διαμονής, που θα τους επιτρέψουν την πρόσβαση σε όλα τα νόμιμα δικαιώματά τους: υγειονομική περίθαλψη, ευκαιρίες εκπαίδευσης, ένταξης και οικονομικά βοηθήματα.
- Εξασφάλιση πρόσβασης σε δωρεάν νομική συνδρομή για όλα τα ασυνόδευτα παιδιά, ώστε να κατανοούν τα δικαιώματά και τις υποχρεώσεις τους και να είναι σε καλύτερη θέση να αμφισβητήσουν την εσφαλμένη καταχώριση των προσωπικών τους δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης της εσφαλμένης καταχώρισης της ηλικίας τους.
- Υποστήριξη της μετάβασης των παιδιών στην ενήλικη ζωή με κατάλληλη υποστήριξη στην πρόσβαση στη στέγαση, την απασχόληση ή την τριτοβάθμια εκπαίδευση και σε υπηρεσίες για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους.
- Ένταξη επιτρόπων, τοπικών αρχών, οργανώσεων και νομικών εκπροσώπων σε όλη τη διαδικασία μετεγκατάστασης, από την επιλογή έως τη συνεχή υποστήριξη στις χώρες προορισμού. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται καθημερινά με τον πληθυσμό-στόχο και μπορούν να αξιολογήσουν την ευαλωτότητα και να προσδιορίσουν ποιοι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη μετεγκατάστασης.

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΒΕΙ ΣΤΑ ΕΞΗΣ:

- Λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων, ως Θεματοφύλακας των Συνθηκών, για την διασφάλιση της τήρησης των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων από τα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με την υποδοχή, την ταυτοποίηση, την προστασία και την οικογενειακή επανένωση όλων των παιδιών, ιδιαίτερα των ασυνόδευτων.
- Έκκληση στα κράτη μέλη της ΕΕ να ολοκληρώσουν το τρέχον πρόγραμμα μετεγκατάστασης, εκπληρώνοντας όλες τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει.
- Διασφάλιση της συνέχισης και της χρηματοδότησης του προγράμματος εθελοντικής μετεγκατάστασης, με τον επιμέρους συντονισμό και διάρθρωση των δεσμεύσεων των κρατών-μελών μέσω ενός διευρυμένου συστήματος της ΕΕ, έως ότου δημιουργηθεί ένας μόνιμος μηχανισμός μετεγκατάστασης, όπως προτείνεται στο νέο Σύμφωνο της ΕΕ για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.
- Διασφάλιση ότι τα κριτήρια επιλεξιμότητας της μετεγκατάστασης βασίζονται στην ευαλωτότητα, τους προσωπικούς δεσμούς και την προθυμία μετεγκατάστασης και όχι στην ηλικία, την εθνικότητα ή το φύλο. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να διοριστεί ένας συντονιστής της ΕΕ για τον κεντρικό συντονισμό των μετεγκαταστάσεων, ενώ κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να διορίσει έναν εθνικό συντονιστή μετεγκατάστασης ή ένα πρόσωπο αναφοράς, ο οποίος θα διαθέτει επαρκείς πόρους και εξουσία για τον συντονισμό και τη λειτουργία των διαδικασιών μετεγκατάστασης.
- Διεύρυνση του ορισμού της οικογένειας για την οικογενειακή επανένωση και διασφάλιση εναρμονισμένων

διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης ως προς την τεκμηρίωση και τη διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

- Παρότρυνση των κρατών μελών της ΕΕ να εφαρμόσουν ταχύτερες και πιο ευέλικτες διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΕ και τον κανονισμό του Δουβλίνου, έχοντας ως κατευθυντήρια αρχή το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΒΟΥΝ ΣΤΑ ΕΞΗΣ:

- Εκπλήρωση των δεσμεύσεων για τη μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών από την Ελλάδα και λήψη μέτρων για την επιτάχυνση της διαδικασίας.
- Δημιουργία κριτηρίων επιλεξιμότητας για μετεγκατάσταση με βάση την ευαλωτότητα, τους προσωπικούς δεσμούς και την προθυμία μετεγκατάστασης και όχι την εθνικότητα, την ηλικία ή το φύλο.
- Εξέταση αιτημάτων οικογενειακής επανένωσης με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και την οικογενειακή ενότητα και αποφυγή απόρριψης αιτημάτων για διοικητικούς λόγους.
- Ευρεία χρήση της ρήτρας της διακριτικής ευχέρειας που προβλέπεται στο άρθρο 17 του κανονισμού Δουβλίνο III για την επανένωση των παιδιών με «λιγότερο άμεσα» μέλη της οικογένειας.
- Αύξηση των προσπάθειών της δημιουργίας ασφαλών, νόμιμων και αποτελεσματικών οδών προς την Ευρώπη για την επανένωση των παιδιών με την οικογένειά τους, ώστε να μην χρειάζεται πλέον να κάνουν μόνα τους τέτοια επικίνδυνα ταξίδια.

- Το ταξίδι των ασυνόδευτων παιδιών προς την ασφάλεια μπορεί να είναι μεγάλο και γεμάτο κινδύνους κακοποίησης και εκμετάλλευσης.

- 1 Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, 2005, «Γενικό σχόλιο 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους», Διαθέσιμο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?rel-doc=y&docid=4d0227ed2>
- 2 ActionAid, Δανικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και 6 ακόμη οργανισμοί, 16 Μαΐου 2019, Συστάσεις από τη Στρογγυλή Τράπεζα: «Παιδική Προστασία & Ευρωπαϊκές Χρηματοδοτήσεις για μετακινούμενους πληθυσμούς στην Ελλάδα: Απολογισμός και προοπτικές για το μέλλον», Διαθέσιμο: <https://www.rescue-uk.org/sites/default/files/document/2020/childrenneedsanswersrecsaugust2019el.pdf>
- 3 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα» Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 4 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα» Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 5 The Guardian, 21 Απριλίου 2021, Άρθρο, 'Nearly 17 child migrants a day vanished in Europe since 2018', Διαθέσιμο: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/apr/21/nearly-17-child-migrants-a-day-vanished-in-europe-since-2018>; Missing children europe, 20 Απριλίου 2021, 'Over 18,000 children in migration missing in Europe between 2018-2020', Διαθέσιμο: <https://missingchildren.eu/over-18-000-missing-children-in-migration/>
- 6 TVXS, 16 Οκτωβρίου 2021, Άρθρο, '«Μητσοτάκη που είναι τα παιδιά;»: Το twitter για τα 2.118 αγνοούμενα προσφυγόπουλα', Διαθέσιμο: <https://tvxs.gr/news/ellada/mitsotaki-poy-einai-ta-paidia-twitter-gia-ta-2118-agnoymena-prosfigopoula>
- 7 Infomigrants, 25 Νοεμβρίου 2019, 'No Child Alone: Greek government announces new policy to protect migrant children', Διαθέσιμο: <https://www.infomigrants.net/en/post/21085/no-child-alone-greek-government-announces-new-policy-to-protect-migrant-children>
- 8 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 30 Νοεμβρίου 2019, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα» Διαθέσιμο: https://www.e-pronoia.gr/sites/default/files/gr_ekka_dashboard_30-11-2019.pdf
- 9 Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRW), 20 Νοεμβρίου 2020, «Νίκη για τα δικαιώματα των παιδιών στην Ελλάδα: Καθημερινή Ενημέρωση», Διαθέσιμο: <https://www.hrw.org/the-day-in-human-rights/2020/11/2011>
- 10 UNICEF, 30 Σεπτεμβρίου 2020, Δελτίο Τύπου, «Οι υπηρεσίες του ΟΗΕ καίρεται το ορόσημο της μετεγκατάστασης περισσότερων από 1.000 αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα μέχρι στιγμής φέτος με πρωτοβουλία της ΕΕ», Διαθέσιμο: <https://www.unicef.org/press-releases/un-agencies-hail-milestone-over-1000-asylum-seekers-relocated-greece-so-far-year>
- 11 Eurostat, Βάση δεδομένων για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, Διαθέσιμος: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum/database>
- 12 Harvard University, Center on the Developing Child, 'In Brief: The science of neglect', Διαθέσιμο: <https://developingchild.harvard.edu/resources/inbrief-the-science-of-neglect-video/>
- 13 Άρθρα 13-31, Νόμος 4554/2018.
- 14 Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης, "Παιδική προστασία στην IRC", Διαθέσιμο: <https://childprotectionpractitioners.org/>.
- 15 Safe Healing and Learning Space: <https://shls.rescue.org/>
- 16 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης: <https://ekka.org.gr/index.php/el/>
- 17 Ν. 4924/2019.
- 18 Διύπηρεσιακή ομάδα εργασίας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά, 2017, «Εργαλεία για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά», Διαθέσιμο: <https://www.ion.int/sites/default/files/TOOLS-WEB-2017-0322.pdf>.
- 19 Συμβούλιο της Ευρώπης, Δεκέμβριος 2019, «Πρώιμη φιλικών προς τα παιδιά προσεγγίσεων στον τομέα της μετανάστευσης: πρότυπα, καθοδήγηση και τρέχουσες πρακτικές», Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://edoc.coe.int/en/refugees/8047-promoting-child-friendly-approaches-in-the-area-of-migration-standards-guidance-and-current-practices.html>
- 20 Παρέμβαση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για τη φροντίδα των ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται στην Ελλάδα με το πρόγραμμα «Κανένα παιδί μόνο», 24 Νοεμβρίου 2019, Διαθέσιμη: <https://primeminister.gr/2019/11/24/22613>
- 21 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα» Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 22 Πρακτικά της υποομάδας εργασίας για την παιδική προστασία, 23 Σεπτεμβρίου 2021, Διαθέσιμα: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/89401>
- 23 ΟΗΕ, Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 20 Νοεμβρίου 1989, «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού», Άρθρο 27, Διαθέσιμο: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- 24 ΟΗΕ, Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 20 Νοεμβρίου 1989, «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού», Προοίμιο, Διαθέσιμο: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- 25 Ν. 4538/2018.
- 26 Ν. 4538/2018
- 27 Άρθρο 1 παράγραφος 3 του ΠΔ 18/2020, ΦΕΚ 34/Α/19-2-2020.
- 28 Ν. 4756/2020.
- 29 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Τμήμα

Παιδικής Προστασίας: <https://ypergasias.gov.gr/koinoniki-allilengyi/paidiki-prostaria/>

- 30 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), 17 Οκτωβρίου 2018, «Ασφαλείς Ζώνες: Φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών στην ενδοχώρα», Διαθέσιμο: <https://tinyurl.com/raf48z3u>
- 31 Παρατηρητήριο ανθρωπίνων δικαιωμάτων (HRW), Σεπτέμβριος 2016, Έκθεση, «Γιατί με κρατάτε εδώ; Ασυνόδευτα παιδιά υπό κράτηση στην Ελλάδα», Διαθέσιμο στα αγγλικά: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/greece0916_web.pdf
- 32 Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA), 21 Δεκεμβρίου 2018, «ΕΛΛΑΔΑ: Εκατοντάδες ευάλωτα παιδιά πρόσφυγες παραμένουν απροστάτευτα και άστεγα», Διαθέσιμο: <https://rsaeean.org/el/ellada-ekatonrades-evalota-paidia-prosfyges-paramenoun-aprostateuta-kai-astega/>
- 33 Refugees International, 27 Φεβρουαρίου 2020, Έκθεση, «Αναζητώντας άσυλο στην Ελλάδα: Ο αγώνας για επιβίωση των γυναικών και των ασυνόδευτων παιδιών», Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://www.refugeesinternational.org/reports/2020/2/21/seeking-asylum-greece-women-unaccompanied-children-struggle-survive>
Βλ. επίσης: Αναφορά προς την Ελληνική Κυβέρνηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, 10-19 Απριλίου 2018, CPT/Inf (2019) 4: <https://rm.coe.int/1680930c9a>.
- 34 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Μαΐου 2019, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: http://ekka.org.gr/images/GR_EKKA_Dashboard_15-5-2019.pdf
- 35 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Αυγούστου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/KOINONIKON-PAREMBASEON/%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91_2021/GR_EKKA_Dashboard_2021815.pdf
- 36 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 37 ΜΚΟ Φάρος, 24 Απριλίου 2018, Έκθεση, «Παιδιά σε φυγή: Εμπειρίες ασυνόδευτων ανηλίκων που φεύγουν από τους ξενώνες στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://issuu.com/solidaritynow/docs/report_eng.
- 38 Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης και άλλες 4 οργανώσεις, 2004, Διϋπηρεσιακές κατευθυντήριες αρχές για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά, Διαθέσιμο: <https://www.unhcr.org/4098b3172.pdf>
- 39 Παρατηρήσεις του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην υπόθεση της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE) κατά της Ελλάδας (Αρ. 173/2018) ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, 9 Αυγούστου 2019, Διαθέσιμες στα αγγλικά: <https://rm.coe.int/cc173casedoc5-en-observations-by-the-unhcr/168096c416>.
- 40 Hope and Homes for Children & UNICEF, 14 Δεκεμβρίου 2020, Έκθεση, «Πέρα από την ιδρυματική φροντίδα: ένας χάρτης για τη μεταρρύθμιση του συστήματος παιδικής προστασίας και φροντίδας για τις κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής», Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://www.unicef.org/lac/media/19666/file/beyond-institutional-care.pdf>
- 41 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες & UNICEF, 1η Φεβρουαρίου 2019, «Στρογγυλή τράπεζα για τα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης: εμπειρίες από την Ιταλία, την Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο», Διαθέσιμο: <https://www.unicef.org/greece/en/media/roundtable-on-supported-independent-living-for-unaccompanied-children>.
- 42 Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRW), 20 Νοεμβρίου 2020, «Victory for Children's Rights in Greece: Daily Brief» (Νίκη για τα δικαιώματα του παιδιού στην Ελλάδα: καθημερινή ενημέρωση), Διαθέσιμο: <https://www.hrw.org/the-day-in-human-rights/2020/11/20>
- 43 Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRW), 20 Νοεμβρίου 2020, «Νίκη για τα δικαιώματα των παιδιών στην Ελλάδα: Καθημερινή Ενημέρωση», Διαθέσιμο: <https://www.hrw.org/the-day-in-human-rights/2020/11/2011>
- 44 ΕΔΔΑ, Μ.Α. κατά Ελλάδας, Προσφυγή αριθμ. 18179/20, 6 Μαΐου 2020/ ΕΔΔΑ, Η.Α. και λοιποί κατά Ελλάδας, 19951/16, 28 Φεβρουαρίου 2019
- 45 Πρακτικά της υποομάδας εργασίας για την παιδική προστασία, 23 Σεπτεμβρίου 2021, Διαθέσιμο: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/89401>
- 46 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 6 Απριλίου 2021, Κοινό Δελτίο Τύπου, «Σε λειτουργία ο εθνικός μηχανισμός για τον εντοπισμό και την προστασία ασυνόδευτων παιδιών σε επισφαλείς συνθήκες», Διαθέσιμο: <https://www.unhcr.org/gr/en/18899-greece-launches-national-tracing-and-protection-mechanism-for-unaccompanied-children-in-precious-conditions.html>
- 47 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 48 Κοινή Υπουργική Απόφαση 2717/20-12-2019, παράρτημα που εκδόθηκε στις 27-01-2020.
- 49 ΟΗΕ, Γενική Συνέλευση, 24 Φεβρουαρίου 2010, «Κατευθυντήριες γραμμές για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών», Διαθέσιμο: <https://digitallibrary.un.org/record/673583>
- 50 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 14 Ιουνίου 2021 Σύσταση (ΕΕ) 2021/1004 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά, Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32021H1004>
- 51 Μάλτα, Αυστρία, Φινλανδία, Γερμανία, Πηγές: <https://housingauthority.gov.mt/en/Pages/Schemes/Semi-Independent-Living-Concept.aspx>, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1416&langId=en&reviewId=252>
- 52 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 26 Φεβρουαρίου 2018, «Αποϊδρυματοποίηση συστημάτων παιδικής φροντίδας στην Ευρώπη -

- Μετάβαση από τις ιδρυματικές στις υπηρεσίες που βασίζονται στην κοινότητα». Διαθέσιμο: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1246&furtherNews=yes&langId=en&newsId=9056>
- 53 Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 19 Φεβρουαρίου 2020, «Επιχορήγηση Φορέων για τη Λειτουργία Εποπτευόμενων Διαμερισμάτων για Ασυνόδετους Ανήλικους 16 ετών και άνω», Πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων-Αριθμ. 040, Διαθέσιμο: <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%91%CE%94%CE%91-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3-040.pdf>
- 54 Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 8 Δεκεμβρίου 2017, «Επιχορήγηση Φορέων για τη Λειτουργία Δομών Φιλοξενίας Ασυνόδετων Ανηλίκων», Πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων-Αριθμ. 019, Διαθέσιμο: <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%A9%CE%99%CE%94%65%CE%A7%CE%998-%CE%9F%CE%A5%CE%A0-1.pdf>
- 55 Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 15 Οκτωβρίου 2021, «Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδετα Ανήλικα στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20211015.pdf
- 56 Ν. 4554/2018.
- 57 ΜΕΤΑΔραση, 5 Μαρτίου 2015, «Δίκτυο Επιτροπείας Ασυνόδετων Ανηλίκων», Διαθέσιμο: <https://tinyurl.com/4t7maj64>
- 58 Άρθρο 43 του Διατάγματος 106/2020.
- 59 ό.π.
- 60 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), 10 Ιουνίου 2021, «Ελλάδα, Έκθεση χώρας: Νομική εκπροσώπηση των ασυνόδετων παιδιών», Διαθέσιμο: <https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/legal-representation-unaccompanied-children/>.
- 61 Πρακτικά της υποομάδας εργασίας για την παιδική προστασία, 23 Σεπτεμβρίου 2021, Διαθέσιμα: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/89401>
- 62 Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο, Pro Asyl, 15 Φεβρουαρίου 2021, Κοινή δήλωση, «Κατάφωρες παραβιάσεις των ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων για τους εγκλωβισμένους στα νησιά αιτούντες διεθνούς προστασίας», Διαθέσιμο: https://rsaegean.org/el/rsa_msf_proasyl_specialproceduralguarantees/
- 63 Βλ. υποσημείωση vii. Συμβούλιο της Ευρώπης, Προώθηση φιλικών προς τα παιδιά προσεγγίσεων στον τομέα της μετανάστευσης (Φιλικές προς τα παιδιά διαδικασίες ασύλου και μετανάστευσης).
- 64 Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο, 18 Ιουνίου 2019, Έκθεση, «Συστημική αστοχία: Γιατί το ελληνικό σύστημα υποδοχής απέτυχε να παρέχει βιώσιμες λύσεις», Διαθέσιμη στα αγγλικά: <https://rsaegean.org/en/why-greece-s-reception-systems-failed-to-provide-durable-solutions/>. Βλ. επίσης: Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), 4 Μαρτίου 2019, «Hotspots Update», Γνωμοδότηση, Διαθέσιμη: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-opinion-hotspotsupdate-03-2019_en.pdf.
- 65 Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης (IRC) και 22 ακόμη οργανώσεις, Μάιος 2021, Κοινό Ενημερωτικό Σημείωμα Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την Πρόταση περί Συνοριακού Ελέγχου, «Για μια Ευρώπη που Πραγματικά Προστατεύει», Διαθέσιμο: <https://tinyurl.com/s4pzert2>
- 66 Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής (2013/33/ΕΕ) ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV Διατάξεις για ευάλωτα άτομα, Άρθρο 22: Αξιολόγηση των ειδικών αναγκών υποδοχής των ευάλωτων προσώπων. Βλ. επίσης: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), Δεκέμβριος 2018, «Κατευθυντήρια γραμμή σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής για τα ασυνόδετα παιδιά: πρότυπα λειτουργίας και δείκτες», Σειρά πρακτικών οδηγιών της EASO, Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-children.pdf>,
- 67 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 26 Ιουνίου 2013.
- 68 ό.π.
- 69 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), 10 Ιουνίου 2021, «Ελλάδα, Έκθεση χώρας: Διαδικασία Δουβλίνου», Διαθέσιμο: <https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/dublin/>
- 70 Ν. 4554/2018, άρθρο 16.
- 71 UNICEF, 18 Μαΐου 2020, Έκθεση, «ΧΑΜΕΝΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥΣ: Οι κίνδυνοι και οι δυσκολίες για τα εσωτερικά εκτοπισμένα παιδιά και οι επείγουσες δράσεις που απαιτούνται για την προστασία τους», Διαθέσιμη στα αγγλικά: <https://www.unicef.org/media/70131/file/Lost-at-home-risks-and-challenges-for-IDP-children-2020.pdf>
- 72 Ο νόμος 4368/2016 παρέχει δωρεάν πρόσβαση σε δημόσιες δομές υγείας και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για άτομα χωρίς κοινωνική ασφάλιση και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και ισχύει για τους/τις αιτούντες/σες άσυλο και τα μέλη των οικογενειών τους.
- 73 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), 10 Ιουνίου 2021, «Ελλάδα, Έκθεση χώρας: Υγειονομική περίθαλψη», Διαθέσιμο: <https://asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/health-care/>.
- 74 ό.π.
- 75 ό.π.
- 76 ΚΥΑ 717 / 31.01.2020 L 4782/2021, άρθρο 248, 09.03.2021
- 77 Άρθρο 51, IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance).
- 78 UNICEF, 28 Ιανουαρίου 2021, Έκθεση για την ανθρωπιστική κατάσταση αρ. 38, «Αντιμετώπιση των προσφύγων και των μεταναστών στην Ευρώπη», Διαθέσιμη: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Refugee%20and%20Migrant%20Crisis%20in%20Europe%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No%2038%20-%202031%20December%202020.pdf>.
- 79 Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, 21 Απριλίου 2021, «Απάντηση στο πόρισμα αναφορικά με την εκπαιδευτική ένταξη παιδιών που διαβιούν σε Δομές και ΚΥΤ του

Υπουργείου Μετανάστευσης & Ασύλου», Διαθέσιμη: <https://www.synigoros.gr/resources/220421-antapokrish-dioikhshs-porisma-entaxh-prosfygoroulwn.pdf>.

80 ΦΕΚ 4924/Β/31-12-2019

81 Συνήγορος του Πολίτη, Μάρτιος 2015, «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα, Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για τη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας», Διαθέσιμο: <https://www.synigoros.gr/resource/575568.pdf>

82 Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης (IRC), Τελευταία επίσκεψη 5/10/2021, «Υποστήριξη των παιδιών προσφύγων στην Αθήνα», Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://eu.rescue.org/page/supporting-refugee-children-athens>.

83 Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 19 Φεβρουαρίου 2020, «Επιχορήγηση Φορέων για τη Λειτουργία Εποπτευόμενων Διαμερισμάτων για Ασουνόδευτους Ανήλικους 16 ετών και άνω», Πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων αριθ. 040, διατίθεται στη διεύθυνση: <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%91%CE%94%CE%91-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3-040.pdf>

84 UNICEF, Δεκέμβριος 2020, «Child Guarantee: Οι πιλοτικές καινοτόμες προσεγγίσεις της UNICEF και της ΕΕ αποσκοπούν στη διακοπή του κύκλου της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού», Διαθέσιμο: <https://www.unicef.org/greece/child-guarantee>

85 Save the Children Int., Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης και 27 ακόμα οργανώσεις, 4 Νοεμβρίου 2021, Κοινό ενημερωτικό σημείωμα, «Μετεγκατάσταση από την Ελλάδα: Συμπεράσματα και κοιτώντας μπροστά», Διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://eu.rescue.org/report/relocation-greece-lessons-learned-and-looking-ahead>

86 ΔΟΜ, 31 Μαΐου 2016, Έκθεση, «Αντιμετώπιση των Αναγκών των Ασουνόδευτων Ανηλίκων στην Ελλάδα», Διαθέσιμη στα αγγλικά: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/iom_greece_uam_final.pdf.

87 Ενημερωτικό δελτίο του ΔΟΜ, 10 Σεπτεμβρίου 2021, «Πρόγραμμα εθελούσιας μετεγκατάστασης από την Ελλάδα σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες», Διαθέσιμο: <https://greece.iom.int/sites/greece/files/211004.pdf>

88 Oxfam, 19 Ιουνίου 2017, «ΑΓΑΠΗΤΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: Πώς οι ευρωπαϊκές μεταναστευτικές πολιτικές κρατούν τις οικογένειες χωριστά», Διαθέσιμο: https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/bp-greece-family-unity-190617-en.pdf.

89 Σύμφωνα με την ομάδα εργασίας παροχής νομικής συνδρομής.

90 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), 10 Ιουνίου 2021, «Ελλάδα, Έκθεση χώρας: Διαδικασία Δουβλίνου», Διαθέσιμο: <https://asylum-neurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/dublin/>

91 Εφημερίδα των Συντακτών, 16 Ιουνίου 2021, Άρθρο, «Η κυβέρνηση διέλυσε το όνειρο των ξεριζωμένων», Διαθέσιμο: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaionomata/298597_i-kybernisi-dielyse-oneiro-ton-zerizomenon.

92 Eurostat, Βάση δεδομένων για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, Διαθέσιμη: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum/database>

93 ActionAid, 4 Ιανουαρίου 2017, «Ζώντας χωριστά: Οι προκλήσεις των προγραμμάτων οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης για τους πρόσφυγες που φτάνουν στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: https://www.actionaid.gr/media/1367115/Relocation_Report_AA_GR_FINAL_spreads.pdf

94 Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης (IRC), Σεπτέμβριος 2020, Έκθεση, «Δεν Υπάρχει Χρόνος για Χάσιμο: Η ανάγκη ενός σχεδίου για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των προσφύγων στην Ελλάδα από το στάδιο υποδοχής», Διαθέσιμο: <https://tinyurl.com/55h99kyz>

Μια ευκαιρία για ένα καλύτερο μέλλον

Συντάχθηκε από τη **Μελίνα Κούμπου** και τη **Μάρθα Ρούσσου**.

Ευχαριστούμε τις συναδέλφισσες της IRC Sara Mabger, Δήμητρα Καλογεροπούλου, Ευτυχία Γεωργιάδη, Γαρυφαλλιά Τσιάρα, Έλενα Γίγα, Niamh Nic Carthaigh, Olivia Sundberg και Letizia Polizzi για τη συμβολή τους και τη συνολική υποστήριξή τους, καθώς και όλο το προσωπικό Παιδικής Προστασίας της IRC στην Αθήνα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στα παιδιά που διαμένουν στα διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης της IRC και μοιράστηκαν μαζί μας τις ιστορίες και τις εμπειρίες τους. Τέλος, ευχαριστούμε τους κυβερνητικούς εκπροσώπους, τους υπαλλήλους των κυβερνητικών και διακυβερνητικών φορέων και τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παιδικής προστασίας, οι οποίοι δέχθηκαν να λάβουν μέρος σε συνεντεύξεις για την παρούσα έκθεση και να διενεργήσουν κριτική ανάγνωση στα διάφορα προσχέδια.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Ada Jusic/IRC

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Εριφύλη Αράπογλου - ενARTE

ΑΠΟΠΟΙΗΣΗ ΕΥΘΥΝΩΝ

Οι πληροφορίες στην παρούσα έκθεση ήταν σωστές κατά τη στιγμή της συγγραφής της, τον Οκτώβριο του 2021.

IRC Hellas